

ГЛАВА ПЪРВА ВЯРВАМ В БОГ ОТЕЦ

198 Нашето изповядване на вярата започва от Бога, защото Бог е „Първият и Последният“ (Ис. 44, 60), „Начало и Край на всичко“. Веруюто започва с Бога *Отец*, защото Отец е Първото Божествено Лице на Пресветата Троица; нашият Символ започва със сътворението на небето и земята, защото сътворението е начало и основа на всички дела на Бога.

Член 1

„ВЯРВАМ В БОГА, ВСЕМОГЪЩИЯ ОТЕЦ, СЪЗДАТЕЛ НА НЕБЕТО И ЗЕМЯТА“

Параграф 1

ВЯРВАМ В БОГА

199 „Вярвам в Бога“: това първо потвърждение на изповядването на вярата е също така и най-основното. Целият Символ говори за Бога и ако говори също за човека и за света, го прави само в отношението им към Бога. Всички членове на Веруюто зависят от първия, така както Божите заповеди изясняват първата заповед. Останалите членове ни помагат да опознаем по-добре Бога такъв, какъвто Той се е открил постепенно на хората. „Следователно правилно вярващите най-напред изповядват своята вяра в Бога.“¹ 2083

I. „Вярвам в един Бог“

200 С тези думи започва Никео-Константинополският символ. Изповядването, че Бог е един, имащо своите корени в Божественото 2085

¹ *Catechismus Romanus*, 1, 2, 6: ed. P. RODRÍGUEZ (Città del Vaticano-Pamplona 1989) p. 23.

Откровение на Стария Завет, е неделимо от изповядването, че Бог съществува, и е също така основно. Бог е Единствен; има само един Бог: „Християнската вяра вярва и изповядва, че Бог е един по природа, субстанция и същност.“²

2083 201 На Израил, своя избраник, Бог откри своята единност: „Чуй, Израиле! Господ, нашият Бог, е Господ Един. Обичай Господа, твоя Бог, от всичкото си сърце, от всичката си душа и с всичките си сили“ (*Втор.* 6, 4-5). Чрез пророците Бог призовава Израил и всички народи да се обърнат към Него, Единствения: „Към Мене се обърнете и ще бъдете спасени, всички краища земни, защото Аз съм Бог и няма друг... пред Мене ще се преклони всяко коляно, в Мене ще се кълне всеки език, като казва: само в Бога са истината и силата“ (*Ис.* 45, 22-24)³.

446 202 Исус потвърждава, че Бог е „Единственият Господ“ и че трябва да Го обичаме „от всичкото си сърце, от всичката си душа, с всичкия си разум и с всичката си сила“⁴. В същото време сам Той посочва, че е „Господ“⁵. Изповядването, че „Исус е Господ“, е същностно за 152 християнската вяра. Това не противоречи на вярата ни в един-единствен Бог. Вярата в Светия Дух, „който е Господ животворящ“, не внася никакво разделение в Един Бог.

42 „Ние твърдо вярваме и открито потвърждаваме, че има само Един истински Бог, вечен, безкраен и неизменяем, неразбираем, Всемогъщ и неизразим, Отец, Син и Свети Дух: Три Лица, но една Същност, една Субстанция, или абсолютно проста „Природа.“⁶

II. Бог открива Своето име

2143 203 Бог се откри на Своя народ Израил, като му позволи да узнае Неговото име. Името изразява същността, идентичността на личността и смисъла на нейния живот. Бог притежава име. Той не е анонимна сила. Да открие името си означава да се остави да бъде познат от другите; означава някак да отдаде Сам Себе си, правейки Себе си достъпен, способен да бъде по-издълбоко познат и, разбира се, да бъде назован лично.

² *Catechismus Romanus*, 1, 2, 8: ed. P. RODRÍGUEZ (Città del Vaticano 1989) p. 26.

³ Вж. *Фил.* 2, 10-11.

⁴ Вж. *Марк.* 12, 29-30.

⁵ Вж. *Марк.* 12, 35-37.

⁶ CONCILIIUM LATERANENSE IV, Cap. 1, *De fide catholica*: DS 800.

204 Бог се откри на своя народ постепенно под различни имена, но откриването на божественото име пред Мойсей в теофанията на горящия храст, на прага на Изхода и Завета на Синай представлява основното откровение за Стария и за Новия Завет. 63

Живият Бог

205 Бог повиква Мойсей от средата на един храст, който гори, без да изгаря, и му казва: „Аз съм Бог на твоите отци, Бог на Авраам, Бог на Исаак и Бог на Иаков“ (*Иzx. 3, 6*). Бог е Бог на бащите, Този, който повика и поведе патриарсите в техните странствания. Той е верният и милосърден Бог, който си спомня за тях и за Своите обещания; Той идва, за да освободи техните потомци от робство. Той е Богът, който, бидейки отвъд времето и пространството, може и иска това, който ще вложи цялото си могъщество в изпълнението на този замисъл. 2575 268

„Аз съм Този, Който съм“

Мойсей казва на Бога: „Ето аз ще отида при синовете Израилеви и ще им кажа: Бог на вашите отци ме изпрати при вас. А те ще ме попитат: как Му е името? Какво да им кажа?“ Бог отговаря на Мойсей: „Аз съм вечно Съществуващият. И рече: тъй кажи на синовете Израилеви: Господ, Бог на отците ви... ме прати при вас. Ето Моего име е навеки, и споменът за Мене е от род в род“ (*Иzx. 3, 13-15*).

206 Откривайки своето тайнствено име *YHWH (Йехова)*, „Аз съм Този, Който Е“ или „Аз съм Този, Който Съществува“, или също „Аз съм, Който съм“, Бог казва Кой е и с какво име трябва да бъде назоваван. Това божествено име е тайнствено, както и Бог е тайна. То е изцяло явено име и същевременно сякаш отхвърля наименованието; затова то изразява най-добре Бога такъв, какъвто Е, безкрайно над всичко, което можем да разберем или да кажем: Той е „скритият Бог“ (*Ис. 45, 15*), Неговото име е неизразимо⁷ и Той е Бог, Който прави Себе Си близък на хората. 43

207 Откривайки Своето име, Бог открива в същото време Своята вярност, която е от векове и за векове и се отнася както за миналото („Аз съм Бог на твоите бащи“, *Иzx. 3, 6*), така и за бъдещето („Аз ще бъда с теб“, *Иzx. 3, 12*). С явяването на името си „Вечно Съще

⁷ Вж. Съд. 13, 18.

стępuващият“ Бог се открива като неизменно присъстващ у своя народ, за да го спасява.

- 208 Пред това притеглящо и тайнствено присъствие на Бога човек
724 открива своята нищожност. Пред горящия храст Мойсей сваля сандалите си и покрива лицето си⁸ заради явяването на Божествената святост. Пред славата на Бога, три пъти свят, Исая се провиква: „Горко ми, загинах! Защото съм човек с нечисти уста“ (*Исая* 6, 5).
448 При божествените чудеса, които Исус прави, Петър се провиква: „Иди си от мене, Господи, понеже аз съм грешен човек“ (*Лук.* 5, 8).
388 Но понеже Бог е свят, Той може да прощава на човека, който застава пред него като грешник: „Няма да постъпя според яростта на гнева си... защото Аз съм Бог, а не човек; сред тебе е Светият“ (*Ос.* 11, 9). Апостол Йоан ще каже същото: „Защото Бог е по-голям от нашето сърце и знае всичко“ (*1 Иоан.* 3, 19-20).

- 209 Народът на Израил не произнася името на Бога от страхопочитание към Неговата святост. В четенето на Свещеното Писание явеното име е заменено от Божественото название „Господ“ („*Adonai*“, на *гръцки* Κύριος). Само под това
446 название бива провъзгласена божествеността на Исус: „Исус е Господ.“

„БОГ НА НЕЖНОСТТА И МИЛОСЪРДИЕТО“

- 2116 210 След греха на Израил, който се отвърна от Бога, за да обожаваш
2577 Златния телец⁹, Бог изслушва застъпничеството на Мойсей и приема да върви посред един неверен народ, като показва по този начин Своята любов¹⁰. На Мойсей, който иска да види Неговата слава, Бог отвръща: „Аз ще направя да мине пред тебе всичката Ми благодост (красота) и ще провъзглася името на Йехова пред тебе“ (*Изх.* 33, 18-19). И Господ минава пред Мойсей и произнася: *YHWH, YHWH (Йехова)*, Господ, Бог човеколюбив и милосърден, дълготърпелив, многомилостив и истинен“ (*Изх.* 34, 6). Тогава Мойсей признава Господ като Бог, който прощава¹¹.

211 Божественото име „Аз Съм“ или „Той Е“ изразява верността на Бога, който въпреки греховната невярност на хората и наказанието,

⁸ Вж. *Изх.* 3, 5-6.

⁹ Вж. *Изх.* 32.

¹⁰ Вж. *Изх.* 33, 12-17.

¹¹ Вж. *Изх.* 34, 9.

което грехът заслужава, „запазва своята милост в хиляди поколения“ (Изх. 34, 7). Бог показва, че е „богат на милосърдие“ (Еф. 2, 4), стигайки дотам да даде Своя собствен Син. И като дава Своя живот, за да ни спаси от греха, Исус Христос разкрива, че Той Самият носи божественото име: „Когато издигнете Сина Човечески, тогава ще узнаете, че „съм Аз“ (Иоан. 8, 28). 604

ЕДИНСТВЕН БОГ Е

212 С течение на вековете вярата на Израил успя да се разгърне и да проникне по-дълбоко в съдържанието на богатствата, открити в божественото име. Бог е единствен, извън Него няма други богове¹². Той съществува отвъд света и историята. Той е, Който направи небето и земята: „Те ще загинат, Ти ще пребъдеш; всички те като дреха ще овехтеят... но Ти си все Същият и Твоите години няма да се свършат“ (Ис. 101, 27-28). В него „няма изменение, нито сянка от промяна“ (Иак. 1, 17). Той е „Този, Който Е“ от вечни времена и завинаги и затова Той остава вечно верен на Самия Себе си и на Своите обещания. 42 469, 2086

213 Следователно откриването на неизразимото име „Аз съм Този, който Е“, съдържа истината: единствено Бог Съществува. В този смисъл вече преводът на Седемдесетте, а впоследствие и Преданието на Църквата са разбрали божественото име: Бог е пълнотата на Битието и на всяко съвършенство без начало и без край. Всички създания са получили от Него това, което са, и това, което имат, докато Той единствен Е своето собствено битие и от Себе си е това, което Е. 41

II. Бог „Този, Който Е“, е Истина и Любов

214 Бог „Този, Който Е“, се откри на Израил като Този, Който е „милосърден и истинен“ (Изх. 34, 6). Тези два термина изразяват в сбита форма богатството на божественото име. Във всичките си дела Бог показва Своята блага воля, Своята доброта, Своето милосърдие, Своята любов; но също така и Своята преданост, Своето постоянство, Своята вярност и Своята истина. „Славя Твоето име за 1062

¹² Вж. Ис. 44, 6.

Твоята милост и истина“ (*Пс.* 137, 2)¹³. Той е истината, защото „Бог е Светлина и в Него няма никаква тъмнина“ (*1 Иоан.* 1, 5); Той е „Любов“, както ни учи апостол Иоан (*1Иоан.* 4, 8).

БОГ Е ИСТИНА

2465 215 „Истината е основа на Твоето слово! И вечен е всеки съд на
Твоята правда!“ (*Пс.* 118, 160). „Ти си Бог, и Твоите думи са
неизменни“ (*2 Царств.* 7, 28); ето защо обещанията на Бога винаги
156, 1063 се изпълняват¹⁴. Бог е самата Истина, Неговите думи не могат да
лъжат. Затова можем да се отдадем с цялото си доверие на истината
и верността на Неговите слова във всички неща. Началото на греха
и падението на човека бе лъжата на съблазнителя, който ни подведе
397 да се съмняваме в думите на Бога, в Неговото благоволение и
Неговата вярност.

295 216 Истината на Бога е Неговата мъдрост, която ръководи целия
ред при сътворението и управлението на света¹⁵. „Бог, който сам съз-
даде небето и земята“¹⁶, може единствен да даде истинско познание
32 за всички сътворени неща в тяхната връзка спрямо Него Самия.“¹⁷

217 Бог е също така истинен и когато се открива: учението, което
идва от Бога, е „законът на истината“ (*Мал.* 2, 6). Когато Той изпрати
851 Своя Син на света, това ще бъде, „за да свидетелства за Истината“
(*Иоан.* 18, 37): „Знаем също, че Син Божий дойде и ни даде разум да
2466 познаем истинния Бог“ (*1 Иоан.* 5, 20)¹⁸.

БОГ Е ЛЮБОВ

295 218 В течение на своята история Израил съумя да открие, че Бог
не е имал друга причина да му се яви и да го избере измежду всички
народи освен Своята безкористна любов, с която да му принадлежи¹⁹.
И Израил успя да разбере благодарение на своите пророци, че само

¹³ Вж. *Пс.* 84, 11.

¹⁴ Вж. *Втор.* 7, 9.

¹⁵ Вж. *Прем.* 13, 1-9.

¹⁶ Вж. *Пс.* 113, 23.

¹⁷ Вж. *Прем.* 7, 17-21.

¹⁸ Вж. *Иоан.* 17, 3.

¹⁹ Вж. *Втор.* 4, 37; 7, 8, 10, 15.

поради любовта си Бог не престана да го спасява²⁰ и да прощава неговата невярност и греховете му²¹.

219 Любовта на Бога към Израил е сравнявана с любовта на баща към своя син²². Тази любов е по-силна, отколкото любовта на майката към нейните деца²³. Бог обича Своя народ повече, отколкото годеникът своята невеста²⁴; тази любов ще победи и най-тежките изневери²⁵; тя ще достигне дори до най-ценния дар: „Бог толкова обикна света, че отдаде своя Единороден Син“ (*Иоан.* 3, 16). 239 796 458

220 Любовта на Бога е „вечна“ (*Ис.* 54, 8): защото „Планини ще се поместят и хълмове ще се поклатят, но моята милост няма да отстъпи от тебе“ (*Ис.* 54,10). „С вечна обич те обикнах и затова прострях към тебе благоволение“ (*Иер.* 31, 3).

221 Св. Йоан отива още по-далеч, когато заявява: „Бог е Любов“ (*1 Иоан.* 4, 8, 16). Самото битие на Бога е Любов. Като изпраща своя единствен Син и Духа на любовта в пълнотата на времето, Бог открива своята най-интимна тайна²⁶: Той самият е вечен обмен на любовта като Отец, Син и Свети Дух – и Той ни предопредели да бъдем участници в нея. 733 851 257

IV. Следствия на вярата в един Бог

222 Да вярваме в Бога, Единствения Бог, и да Го обичаме от цялото си същество има неизмерими следствия за целия наш живот:

223 *Познаваме големината и величието на Бога:* „Бог е велик и ние не можем да Го познаем“ (*Иов.* 36, 26). Заради всичко това Бог трябва да бъде първият, Комуто подобава да служим.²⁷ 400

224 *Живеем в действието на благодатта:* Ако Бог е единствен, всичко, което сме, и всичко, което имаме, произхожда от Него: „Какво 2637

²⁰ Вж. *Ис.* 45, 1-7.

²¹ Вж. *Ос.* 2.

²² Вж. *Ос.* 11,1.

²³ Вж. *Ис.* 49, 14-15.

²⁴ Вж. *Ис.* 62,4-5.

²⁵ Вж. *Изх.* 16; *Ос.* 11.

²⁶ *1 Кор.* 2, 7-16; *Евр.* 3, 9-12.

²⁷ SANCTA IOANNA DE ARCO, *Dictum: Procès de condamnation*, ed. P. TISSET-Y. LANHERS, v. 1 (Paris 1960) p. 280 et 288.

имаш, което да не си получил?“ (1Кор. 4, 7). „Какво да въздам Господу, за всичките Му Благоедания към мене?“ (Пс. 115, 3).

356, 360 225 *Познаваме единството и истинското достойнство на всички хора*: всички те са създадени „по образ и подобие“ (Бит. 1, 26) Божие.

339, 2402 226 *Използваме добре създадените неща*. Вярата в единия Бог ни ръководи как да използваме всичко онова, което не е Той, в степената, в която то ни доближава до Него, и как да се отдалечаваме в степената, в която ни отделя от *Него*²⁸:

„Господи, Боже мой, отдалечи от мен всичко, което ме спъва да Те доближа. Господи, Боже мой, дай ми всичко, което ме довежда при Теб. Господи, Боже мой, освободи ме от мен самия, за да ме вземеш изцяло за Теб.“²⁹

313 227 *Доверяваме се на Бога при всички обстоятелства*, дори при нещастие. Молитвата на св. Тереза превъзходно изразява това:

„Нищо да не те смущава, нищо да не те терзае, всичко преминава, непроменим е само Бог. Търпението всичко побеждава. И който Бога има, недостиг в нищо няма. Достатъчен е само Бог.“³⁰

Накратко

228 „*Слушай, Израилю, Господ, Бог наш, е Господ един*“ (Втор. 6, 4; Марк. 12, 29). „*Необходимо е върховното същество да бъде едно, което означава да няма равно на себе си... Ако Бог не е единствен, Той не е Бог.*“³¹

229 *Вярата в Бога ни кара да се обръщаме към Него единствен като към наше първоначало и наша последна цел и да не предпочитаме нищо пред Него или да Го заместим с нещо друго.*

²⁸ Вж. *Мат.* 5, 25-30; 16, 24; 19, 23-24.

²⁹ SANCTUS NICOLAUS A FLÜE, *Bruder-Klausen-Gebet*, apud R. AMSCHWAND, *Bruder Klaus. Ergänzungsband zum Quellenwerk* von R. DURRER (Sarnen 1987) p. 215.

³⁰ SANCTA THERESIA A IESU, *Poesía*, 9: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 6 (Burgos 1919) p. 90.

³¹ TERTULLIANUS, *Adversus Marcionem* 1, 3, 5: CCL 1, 444 (PL 2, 274).

- 230 *Откривайки се, Бог остава неизразима тайна: „Ако ти би Го разбрал, той не би бил Бог.“³²*
- 231 *За нашата вяра Бог се откри като Този, Който Е. Той се остави да бъде познат като „многомилостив и истинен“ (Изх. 34, 6). Самото битие на Бога е истина и любов.*

Параграф 2

ОТЕЦ

І. „В името на Отца и Сина и Светия Дух“

- 232 Християните се кръщават „в името на Отца и Сина и Светия Дух“ (Мат. 28, 19). На тройното запитване, което иска от тях да изповядат вярата си в Отца, Сина и Светия Дух, те най-напред отговарят „Вярвам“: „Вярата на всички християни се крепи на Светата Троица.“³³ 189, 1233
- 233 Християните се кръщават „В името“, а не „в имената на“ Отца и Сина и Светия Дух³⁴, защото съществува само един Бог – Отец Всемогъщ и Неговият единствен Син и Свети Дух: Пресветата Троица.
- 234 Тайната на Пресветата Троица е централна тайна на вярата в християнския живот. Това е тайна на Бога в самия Себе си. Тя е източник на всички други тайни на вярата, светлина, която ги осветлява. Тя е най-основното и съществено учение в „йерархията на истините на вярата“³⁵. „Цялата история на спасението не е нищо друго освен история на пътя и начините, по които истинският и единствен Бог, Отец, Син и Свети Дух се открива на хората и като ги отвръща от греха, ги помирява и единява със Себе си.“³⁶ 2157
90
1449

³² SANCTUS AUGUSTINUS, *Sermo*, 52, 6, 16: ed. P. VERBRAKEN: *Revue Bénédictine* 74 (1964) 27 (PL 38, 360).

³³ SANCTUS CAESARIUS ARELATENSIS, *Expositio vel traditio Symboli (sermo 9)*: CCL 103, 47.

³⁴ Вж. VIGILIUS, *Professio fidei* (552): DS 415.

³⁵ Вж. SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium catechisticum generale*, 43: AAS 64 (1972) 123.

³⁶ SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium catechisticum generale*, 47: AAS 64 (1972) 125.

235 В този параграф се излага накратко по какъв начин се открива тайната на Преблажената Троица (I), как Църквата е изложила учението на вярата въз основа на тази тайна (II) и накрая, по какъв начин чрез божествените пратеничества на Сина и Светия Дух Бог осъществява своя „благоволен замисъл“ на сътворението, изкуплението и освещаването (III).

1066 236 Църковните отци правят разлика между Θεολογίαν (теология) и Οἰκονομίαν (икономѐя), като с първия термин отбелязват тайната на вътрешния живот на Бога Троица, а с втория – всички Божии дела, с които Той се открива и съобщава своя живот. Чрез Божествената икономия ни се разкрива теологията и, обратно, теологията осветлява цялата икономия. Божиите дела откриват това, което Той е в Самия Себе си; и, обратното, тайната на Неговото интимно същество осветлява разбирането на всички негови дела. Аналогичен пример съществува и при хората. Личността се проявява чрез своето действие и колкото по-добре познаваме една личност, толкова по-добре разбираме нейното действие.

50 237 Светата Троица е тайна на вярата в най-строгия смисъл на думата, една от „тайните, скрити в Бога, които не могат да станат известни, ако не бъдат разкрити свише“³⁷. Бог несъмнено е оставил следите на Своето троично битие в делото на сътворението и в Своето Откровение по времето на Стария Завет. Но неговата съкровена същност като Света Троица представлява недостижима тайна за обикновения разум и дори за вярата на Израил преди Въплъщението на Сина Божии и мисията на Светия Дух.

II. Откровението на Бог като Троица

ОТКРОВЕНИЕТО НА ОТЦА ЧРЕЗ СИНА

2443 238 Призоваването на Бога „като Отец“ е познато в много религии. Божеството често е било считано като „баща на боговете и хората“. В Израил Бог е бил наричан Отец в качеството си на Създател на света³⁸. Бог е много повече Отец заради Завета и даряването на Закона, направено на Израил – Неговия „първороден Син“ (Исх. 4, 22). Той е бил наричан Баща на царя на Израил³⁹. Но Той е най-вече

³⁷ CONCILIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, c. 4: DS 3015.

³⁸ Вж. *Втор.* 32; *Мал.* 2, 10.

³⁹ Вж. *2 Царств.* 7, 14.

„Баща на бедните“, на сираците, на вдовиците, които са под неговото любящо покровителство⁴⁰.

239 Езикът на вярата възвестява Бога с името Отец най-вече по две основания: Бог е първоначалото на всичко, трансцендентна власт, и в същото време е доброта и любяща грижа за всички свои чеда. Тази родителска нежност на Бога може също така да бъде изразена чрез образа на майчинството⁴¹, което още по-добре посочва вътрешното присъщия на Бога в творението и Неговата дълбока връзка със създанията. Така езикът на вярата черпи от човешкия опит на родителите, които са до известна степен първите представители на Бога за човека. Но този опит казва също, че човешките родители могат да стрешат и да променят представата за бащинството или майчинството. Тогава е уместно да припомним, че Бог превъзхожда човешкото разделение наполовете. Той не е нито мъж, нито жена, Той е Бог. Той превъзхожда човешкото бащинство и майчинство⁴², бидейки тяхно начало и *мярка*⁴³; никой не е такъв баща, какъвто е Бог.

370, 2779

240 Чрез Исус Бог се откри като „Отец“ в нечуван досега смисъл: Той не е такъв само в качеството си на Създател, Той е вечен Отец по отношение на своя Единороден Син, който не е вечен Син освен по отношение на своя Отец: „Никой не познава Сина, освен Отец; и нито Отца познава никой, освен Сина, и комуто Синът иска да открие“ (*Мат.* 11, 27).

2780

441-445

241 Ето защо апостолите признават Исус като Словото, което „в началото беше у Бога и Бог беше Словото“ (*Иоан.* 1, 1), или като „образ на невидимия Бог“ (*Кол.* 1, 15), като „сияние на славата и образ на Неговата ипостас“ (*Евр.* 1, 3).

242 По-нататък, като следваше Апостолското предание, Църквата изповяда в 325 г. на Първия вселенски събор в Никея, че Божият Син е единосъщен с Отца⁴⁴, тоест че е един-единствен Бог с Него. Вторият вселенски събор, свикан в Константинопол в 381 г., запази този израз във формулировката на Никейския символ и изповяда „единородния Син Божи, роден от Отца преди всички векове, светлина от светлината, Бог истинен от Бог истинен, роден, несътворен, единосъщен с Отца“⁴⁵.

465

⁴⁰ Вж. *Пс.* 67, 6.

⁴¹ Вж. *Ис.* 66, 13; *Пс.* 130, 2.

⁴² Вж. *Пс.* 26, 10.

⁴³ Вж. *Еф.* 3, 14-15; *Ис.* 49, 15.

⁴⁴ *Symbolum Nicaenum*: DS 125.

⁴⁵ *Symbolum Nicaenum-Constantinopolitanum*: DS 150.

ОТКРОВЕНИЕТО НА ОТЦА И СИНА ОТ ДУХА

243 Преди своята Пасха Исус известява за изпращането на един
683 друг „закрилник“, Светия Дух. След делото на сътворението⁴⁶ и след
2780 като е говорил чрез пророците⁴⁷, сега Той пребъдва у Своите
687 ученици⁴⁸, за да ги научи на всичко⁴⁹ и да ги упъти към цялата истина
(*Иоан.* 16, 13). По този начин Светият Дух се открива като другото
божествено лице спрямо Исус и Отец.

244 Вечното начало на Духа се открива в неговата мисия във вре-
мето: Светият Дух е изпратен на апостолите и Църквата както от
Отца в името на Сина, така и лично от Сина след завръщането Му
732 при Отца⁵⁰. Изпращането на Божественото Лице на Троицата – Све-
тия Дух, след прославата на Исуса⁵¹ показва в пълнота тайната на
Пресветата Троица.

152 245 Апостолската вяра, свързана със Светия Дух, бе възвестена
от Втория вселенски събор през 381 г. в Константинопол: „Вярваме и
в Светия Дух, Господ животворящ, Който произлиза от Отца.“⁵² От-
там Църквата признава Отца като извор и начало на цялото боже-
ство⁵³. Вечното начало на Свети Дух не е без връзка с това на Сина.
„Вярваме, че Светият Дух, Който е третото Лице на Троицата, е Бог,
един и равен на Отец и Син, от същата субстанция и от същата
природа...; при това не се казва, че е само Дух на Отца или Дух на
Сина, но едновременно Дух на Отца и Сина.“⁵⁴ Веруюто на Събора
685 в Константинопол изповядва: „Той е обожаван и славословен ведно с
Отца и Сина.“⁵⁵

246 Латинското предание на Веруюто изповядва, че Духът „про-
излиза от Отца и от Сина [*Filioque*] “... Флорентинският събор в
1438 г. пояснява: „Светият Дух има Своята същност и Своето съще-

⁴⁶ Вж. *Бит.* 1, 2.

⁴⁷ *Symbolum Nicaenum-Constantinopolitanum*: DS 150.

⁴⁸ Вж. *Иоан.* 14, 17.

⁴⁹ Вж. *Иоан.* 14, 26.

⁵⁰ Вж. *Иоан.* 14, 26; 15, 26; 16, 14.

⁵¹ Вж. *Иоан.* 7, 39.

⁵² *Symbolum Nicaenum-Constantinopolitanum*: DS 150.

⁵³ *CONCILIUM TOLETANUM VI (anno 638), De Trinitate et de Filio Dei Redemptore incarnato*: DS 490.

⁵⁴ *CONCILIUM TOLETANUM XI (anno 675), Symbolum*: DS 527.

⁵⁵ *Symbolum Nicaenum-Constantinopolitanum*: DS 150.

ство едновременно от Отца и от Сина и Той произлиза вечно от Единия и Другия като от едно-единствено начало и от една-единствена същност и от едно дихание... И понеже всичко, което е на Отца, Отец сам го даде на Своя единороден Син, като Го роди, с изключение на Своето битие на Отец, самият произход на Светия Дух, начевайки от Сина от вечни времена, идва от Отца, който роди Сина.⁵⁶

247 Утвърждаването на *Filioque* не фигурираше в Символа, приет през 381 г. в Константинопол. Но следвайки една древна латинска и александрийска традиция, папа св. Льв I догматически го беше признал в 447 г.⁵⁷, преди още Рим да узнае и приеме през 451 г. на Халкидонския събор Символа от 381 г. Употребата на тази формула в Символа бе постепенно възприета в римската литургия между VIII и IX век. Въвеждането на *Filioque* в Никео-Константинополския символ от римската литургия бележи и до днес едно различие с православните църкви.

248 Източната традиция изразява преди всичко първичността на Отца като източник на Светия Дух. Като приема, че Духът произхожда от Отца (*Иоан.* 15, 26), тя потвърждава, че Светият Дух е *произлязъл* от Отца чрез Сина⁵⁸. Западната традиция изразява най-напред единосьщната съобщност между Отца и Сина, като казва, че Духът произлиза от Отца и *от Сина – Filioque*. Казаното е „законно и разумно“⁵⁹, защото вечният ред на божествените Лица в единосьщната им съобщност включва, че Отец е първоизточник на Духа в качеството си на „безначално начало“⁶⁰, но също така в качеството си на Отец на единствения Син, Той е с Него „единствено начало, от което произлиза Светият Дух“⁶¹. Ако не се изостря, това допустимо допълнение не засяга идентичността на вярата в действителния живот на една и съща възвестена тайна.

III. Пресветата Троица в учението на вярата

ФОРМИРАНЕ НА ТРОИЧНАТА ДОГМА

249 Истината на Откровението за Светата Троица е била още от създаването си в корена на живата вяра на Църквата, особено след получаване на Кръщението. Тя намира своя израз в правилото на кръщелната

683

189

⁵⁶ CONCILIIUM FLORENTINUM, *Decretum pro Graecis*: DS 1300-1301.

⁵⁷ Вж. SANCTUS LEO MAGNUS, *Epistula Quam laudabiliter*: DS 284.

⁵⁸ Вж. CONCILIIUM VATICANUM II, *Decr. Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966) 948.

⁵⁹ CONCILIIUM FLORENTINUM, *Decretum pro Graecis* (anno 1439): DS 1302.

⁶⁰ CONCILIIUM FLORENTINUM, *Decretum pro Graecis* (anno 1442): DS 1331.

⁶¹ CONCILIIUM LUGDUNENSE II, *Constitutio de Summa Trinitate et fide catholica* (1274): DS 850.

вяра, съобщено в проповедта, катехизиса и молитвата на Църквата. Подобни формулировки се намират още в апостолските документи, като например поздрава, приет в Евхаристичната литургия. „Благодатта на нашия Господ Иисус Христос, любовта на Бог Отец и общението на Светия Дух да бъдат с всички вас“ (2 Кор. 13, 13)⁶².

94 250 През първите векове Църквата се е постарала да изкаже съвсем ясно троицната си вяра както за да задълбочи собственото разбиране за вярата, така и за да я защити срещу изкривяващите я заблуждения. Това бе дело на първите събори, подпомогнати от богословския труд на църковните отци и поддържани от верското чувство на християнския народ.

170 251 „За да формулира догмата за Светата Троица, Църквата трябваше да разработи собствена терминология с помощта на понятия от философски характер, като „субстанция“, „лице“, „ипостас“, „отношение“ и т. н. С това тя не подчини вярата на човешката мъдрост, но даде нов, непознат дотогава смисъл на тези термини, използвани впоследствие за означаването на една неизразима тайна, далеч над всичко онова, което бихме могли да разберем по нашия, човешки начин.“⁶³

252 Църквата използва термина „субстанция“ (понякога заменян от „същност“ или „природа“), за да означаи божественото битие в неговото единство, термина „лице“ или „ипостас“ спрямо Отца, Сина и Светия Дух, за да означаи реалното различие помежду им, и термина „отношение“, за да уточни, че тяхното разграничение се състои във взаимното им съотнасяне един спрямо друг.

ДОГМАТА ЗА ПРЕСВЕТАТА ТРОИЦА

2789 253 *Троицата е Една*. Ние не изповядваме три бога, а един Бог в три Лица: „Единосъщната Троица.“⁶⁴ Трите божествени Лица не си поделят единната божественост, но всяко едно от тях е изцяло Бог.
590 „Отец е същото, което е Синът, Синът е същото, което е Отец, Отец и Син са същото, което е Свети Дух, което ще рече един Бог по

⁶² Вж. 1 Кор. 12, 4-6; Еф. 4, 4-6.

⁶³ PAULUS VI, *Sollemnis Professio fidei*, 9: AAS 60 (1968) 437.

⁶⁴ CONCILIIUM CONSTANTINOPOLITANUM II (anno 553), *Anathematismi de tribus Caprtulis*, 1: DS 421.

природа.“⁶⁵ „Всяко едно от трите Лица е тази реалност, т. е. субстанцията, същността или божествената природа.“⁶⁶

254 *Божествените Лица са реално различни помежду си.* „Почитаме и изповядваме един Бог, но не сякаш е в самота.“⁶⁷ „Отец“, „Син“, „Свети Дух“ не са просто имена, означаващи модусите на божественото битие, защото те реално се различават помежду си: „Този, който е Син, не е Отец, и този, който е Отец, не е Син, нито пък Свети Дух е това, което е Отец и Син.“⁶⁸ Те се различават помежду си по отношение на произхода: „Отец е, който ражда, Синът е, който е роден, Свети Дух, който произхожда.“⁶⁹ Божествената Единност е Троишна. 468, 689

255 *Божествените Лица са съотносими помежду си.* Реалното различие на Лицата се основава единствено на взаимното им съотнасяне, понеже не разделя божествената единност: „В съотносителните имена на Лицата Отец се отнася към Син, Син към Отец, Свети Дух към двамата; когато говорим за тези три Лица съотносително, ние при все това вярваме в една-единствена природа или субстанция⁷⁰. В действителност всичко е едно (в тях) и няма противоречие в отношенията им едно спрямо друго⁷¹. Поради това Отец е цял в Сина, цял в Свети Дух; Синът е цял в Отец, цял в Свети Дух; Свети Дух е цял в Отец, цял в Сина.“⁷² 240

256 Свети Григорий Назиански, наречен още „Богослов“, дава на оглашените от Константинопол следното кратко изложение на троишната вяра: 236, 684

„Преди всичко пазете това ценно съкровище, с което аз живея и се боря, което дано ме съпровожда, когато напускам този живот, което ми дава сили да понасям злините и презирам удоволствията, нямайки ги за нищо: това съкровище е изповядването на вярата в Отца, Сина и Светия Дух. Днес аз ви я поверявам. Чрез нея аз сега ще ви потопя във водата и ще ви издигна нависоко. Давам ви я за другарка и покровителка 84

⁶⁵ CONCILIIUM TOLETANUM XI (anno 675), *Symbolum*: DS 530.

⁶⁶ CONCILIIUM LATERANENSE IV (anno 1215), Cap. 2, *De errore abbatis Ioachim*: DS 804.
Fides Damasi: DS 71.

⁶⁸ CONCILIIUM TOLETANUM XI (anno 675), *Symbolum*: DS 530.

⁶⁹ CONCILIIUM LATERANENSE IV (anno 1215), Cap. 2, *De errore abbatis Ioachim*: DS 804.

⁷⁰ CONCILIIUM TOLETANUM XI (anno 675), *Symbolum*: DS 528.

⁷¹ CONCILIIUM FLORENTINUM, *Decretum pro Iacobitis* (anno 1442): DS 1330.

⁷² CONCILIIUM FLORENTINUM, *Decretum pro Iacobitis* (1442): DS 1331.

на целия ви живот. Давам ви едно-единствено Божество и Могъщество, съществуващо Едно в Троицата и съдържащо трите по различен начин. Божество без различие в субстанцията и природата, без по-висша степен, която издига, или по-низша степен, която снишава... Трите безкрайности са безкрайното същество. Всяко, само за себе си е изцяло Бог... Наченах да мисля за Единността и ето Троицата ме окъпа в блясъка си. Едва наченах да различавам Троицата, и тутакси се върнах към Единността.⁷³

IV. Божествените дела и троичните мисии

257 „О, светлина благодатна Троице, о, първоначално Единство!“⁷⁴
 221 Бог е вечно блаженство, безсмъртен живот, неотслабваща светлина.
 Бог е Любов: Отец, Син, и Свети Дух. Бог свободно иска да сподели
 758 славата на блажения си живот. Такъв е планът на Неговото „благо-
 воление“ (Еф. 1, 9), план, който Той замисли още преди създаването
 на света в Своя възлюблен Син, като „предопредели да ни осинови
 за Себе си чрез Иисуса Христа“ (Еф. 1, 5), тоест „да бъдем сходни
 с образа на Сина Му“ (Рим. 8, 29) чрез „Духа на Осинование“ (Рим.
 8, 15). Това намерение е „благоволение и благодат, дадена нам в
 292 Христа Иисуса преди вечни времена“ (2 Тим. 1, 9), произлязла
 850 непосредствено от Троичната любов. То се разгръща в делото на
 сътворението, в цялата история на спасението след грехопадението,
 в мисията на Сина и Духа, която продължава в мисията на Църквата⁷⁵.

258 Цялата божествена икономия е общо дело на трите Лица. За-
 щото както има една-единствена единосъщна природа, така Троицата
 686 има и едно-единствено действие⁷⁶. „Отец, Син и Свети Дух не са
 три принципа на творенията, а един-единствен принцип.“⁷⁷ При все
 това всяко божествено Лице извършва общото дело според личното
 си свойство. Така Църквата, осланяйки се на Новия Завет⁷⁸, изпо-

⁷³ SANCTUS GREGORIUS NAZIANZENUS, *Oratio*, 40, 41: SC 358, 292-294 (PG 36, 417).

⁷⁴ *Hymnus ad II Vesperas Dominicae*, in *Hebdomadis 2 et 4: Liturgia Horarum, editio typica*, v. 3 (Typis Polyglottis Vaticanis 1973) p. 684 et 931; v. 4 (Typis Polyglottis Vaticanis 1974) p. 632 et 879.

⁷⁵ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Decr. *Ad gentes*, 2-9: AAS 58 (1966) 948-958.

⁷⁶ Вж. CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM II (anno 553), *Anathematismi de tribus Capitulis*, 1: DS 421.

⁷⁷ CONCILIUM FLORENTINUM, *Decretum pro Iacobitis* (1442): DS 1331.

⁷⁸ Вж. *1 Кор.* 8, 6.

вядва „един Бог и Отец, от Когото са всички неща, един Господ Исус Христос, чрез Когото са всички неща, и един Свети Дух, в Когото са всички неща“⁷⁹. В божествените мисии на Въплъщението на Сина и Дара на Светия Дух се проявяват преди всичко присъщите за всяко божествено Лице свойства.

259 Цялата божествена икономия, едновременно общо и лично дело, ни помага да познаем както особеността на божествените Лица, така и тяхната единна природа. Целият християнски живот е също общение с всяко едно от божествените Лица, без в никой случай да ги разделя. Този, който отдава слава на Отца, го прави чрез Сина в Светия Дух; този, който следва Христа, го прави, защото Отец го привлича⁸⁰ и Духът го движи⁸¹. 236

260 Върховната цел на божествената икономия е влизането на създанията в съвършеното единство на преблажената Троица⁸². Но още отсега ние сме призвани да бъдем обитавани от Пресветата Троица: „Ако някой Ме люби, казва Господ, ще спази словото Ми; и Моят Отец ще го възлюби; и ще дойдем при него и жилище у него ще направим“ (Иоан. 14, 23). 1050, 1721 1997

„О, мой Боже, Троице, която обожавам, помогни ми изцяло да се забравя, за да се укрепя в Теб, непоклатима и ведра, сякаш душата ми е вече във вечността; нищо не може да смути моя покой, нито да ме отведе от Теб, о, Боже Непроменим, ала всяка минута ме носи все по-дълбоко в дълбината на Твоята тайна! Успокой душата ми. Направи от нея Твое небе, Твое любимо жилище и място за отмора. Нека не Те оставям там никога сам, но да бъда там всецяло, бодра в моята вяра, обожаваша, изцяло предадена на Твоето съзидателно действие.“⁸³ 2565

Накратко

261 *Тайната на Светата Троица е в сърцевината на вярата и на християнския живот. Само Бог може да ни даде познание за нея, откривайки се като Отец, Син и Свети Дух.*

⁷⁹ CONCILIIUM CONSTANTINOPOLITANUM II (anno 553), *Anathematismi de tribus Capitulis*, 1: DS 421.

⁸⁰ Вж. *Иоан.* 6, 44

⁸¹ Вж. *Рим.* 8, 14.

⁸² Вж. *Иоан.* 17, 21-23.

⁸³ BEATA ELISABETH A TRINITATE, *Élévation à la Trinite: Ecrits spirituels*, 50, ed. M.M. PHILIPON (Paris 1949) p. 80.

- 262 *Въплъщението на Сина Божии открива, че Бог е вечен Отец и че Син е единосъщнен с Отца, което значи, че Той е в Него и с Него е единствен Бог.*
- 263 *Мисията на Светия Дух, изпратен от Отца в името на Сина⁸⁴ и чрез Сина „от Отца“ (Иоан. 15, 26), открива, че Духът е с тях същият единен Бог. „С Отца и Сина той получава същото обожание и слава.“⁸⁵*
- 264 *„Свети Дух изхожда от Отца като свое начало и без никакъв времеви промеждутък, общо от Отца и Сина.“⁸⁶*
- 265 *Чрез благодатта на Кръщението „в името на Отца и Сина и Светия Дух“ (Мат. 28, 19) ние сме призвани да вземем участие в живота на преблажената Троица тук долу, в тъмнината на вярата, а след смъртта – във вечната светлина“⁸⁷.*
- 266 *„Католическата вяра се изразява в почитането на един Бог в Троицата и на Троицата в единността, без да се смесват Лицата, нито да се разделя субстанцията: защото едно е Лицето на Отца, друго – това на Сина, и трето на Светия Дух, но божеството на Отца, на Сина и на Светия Дух е едно, равна е славата, съвечно е величието.“⁸⁸*
- 267 *Неделими в същността си, божествените Лица са също така неделими в действието си. Но в единното божествено действие всяко Лице проявява това, което му е присъщо в Троицата, особено в божествените мисии на въплъщението на Сина и дара на Светия Дух.*

Параграф 3

БОГ ВСЕМОГЪЩ

- 222 268 От всички божествени определения единствено всемогъщието е споменато в Символа. Неговото изповядване е от голямо значение за нашия живот. Вярваме, че всемогъщието е *универсално*⁸⁹, защото

⁸⁴ Вж. Иоан. 14, 26.

⁸⁵ *Symbolum Nicaenum-Constantinopolitanum*: DS 150.

⁸⁶ SANCTUS AUGUSTINUS, *De Trinitate*, 15, 26, 47: CCL 50A, 529 (PL 42, 1095).

⁸⁷ PAULUS VI, *Sollemnis Professio fidei*, 9: AAS 60 (1968) 436.

⁸⁸ *Symbolum „Quicumque“*: DS 75.

⁸⁹ Вж. Бит. 1, 1; Иоан. 1, 3.

Бог, който е създал всичко, управлява всичко и може всичко; вярваме, че всемогъщието е изпълнено с любов, защото Бог е наш Отец⁹⁰; то е тайнствено, защото единствено вярата може да го различи, „когато се проявява в слабостта“ (2 Кор. 12, 9)⁹¹.

„Върши всичко, що иска“ (Пс. 113, 11)

269 Светите Писания говорят многократно за универсалното всемогъщие на Бога. Той е наречен „силния Бог Иаковов“ (Бит. 49, 24; Ис. 1, 24 и др.). „Силният на война Господ“, „Крепкия и Силният“ (Пс. 23, 8-10). Ако „Господ върши всичко... на небесата и на земята“ (Пс. 134, 6), това е, защото Той ги е сътворил. Следователно нищо не е невъзможно за Него⁹² и Той разполага по Своя воля със Своето произведение⁹³. Той е Господар на света, чийто порядък е установил и който остава Нему подчинен и изцяло на Негово разположение; Той е Владетел на историята: управлява сърцата и събитията по Своя воля⁹⁴: „Защото голяма сила винаги е присъща Тебе, и кой ще се опълчи срещу силата на Твоята мишца“ (Прем. 11, 22). 303

„Ти всички милуващ, защото всичко можеш“ (Прем. 11, 23)

270 Бог е Отец Всемогъщ. Неговото бащинство и неговата мощ се осветляват взаимно. Той показва всемогъщието си на Отец най-вече по начина, по който се грижи за нашите нужди⁹⁵, чрез дареното ни осиновяване. „И ще ви бъде Отец, а вие ще бъдете Мои синове и дъщери, казва Господ Вседържител“ (2 Кор. 6, 18); и накрая чрез безкрайното си милосърдие, понеже Той показва своето могъщество в най-висша степен, като ни прощава свободно греховете. 2777 1441

271 Божественото Всемогъщие не е никога произволно: „В Бога силата, същността, волята, разумът, мъдростта и справедливостта са едно и също, така че в божествената сила няма нищо, което да не е в справедливата воля на Бога или в Неговия мъдър разум.“⁹⁶

⁹⁰ Вж. Мат. 6, 9.

⁹¹ Вж. 1 Кор. 1, 18.

⁹² Вж. Иер. 32, 17; Лук. 1, 37.

⁹³ Вж. Иер. 27, 5.

⁹⁴ Вж. Ест. 4, 17с; Прутч. 21, 1; Тов. 13, 2.

⁹⁵ Вж. Мат. 6, 32.

⁹⁶ SANCTUS THOMAS AQUINAS, *Summa theologiae* 1, q. 25, a. 5, ad 1: Ed. Leon. 4, 297.

ТАЙНАТА НА ПРИВИДНАТА НЕМОЩ НА БОГА

- 309 272 Вярата във Всемогъщия Бог Отец може да бъде поставена на
412 изпитание поради понасянето на злините и на страданията. Понякога
609 изглежда, че Бог отстъпва и е неспособен да попречи на злото. Всъщ-
ност Бог Отец е показал своето Всемогъщие по възможно най-
тайнствения начин в доброволното си унижение и във Възкресението
на Своя Син, чрез които Той победи злото. Така разпнатият Христос
е „Божия сила и Божия премъдрост“. „Защото онова, що е безумно
648 у Бога, е по-мъдро от човеците, и онова, що е немощно у Бога, е по-
силно от човеците“ (1 Кор. 1, 25). Именно във Възкресението и въз-
несението на Христа Бог „разгърна действието на своята сила“ и
показа „колко безмерно е величието на Неговата мощ за нас,
вярващите“ (Еф. 1, 19-22).
- 148 273 Единствено вярата може да се доближи до тайнствените пъ-
тища на Божието всемогъщие. Тази вяра се гордее със своите сла-
бости, за да привлече върху себе си силата на Христа⁹⁷. Дева Мария
е върховният образец на тази вяра. Тя повярва, че „нищо не е невъз-
можно за Бога“ (Лук. 1, 37), и можа да величае Господа: „Задето
Силният Ми стори велико нещо и свето е името Му“ (Лук. 1, 49).
- 1814, 1817 274 „Следователно нищо не може повече да укрепи нашата вяра и
надежда от убеждението, дълбоко вкоренено в нашите души, че нищо
не е невъзможно за Бога. Защото каквото и да е необходимо да
повярваме по-нататък – колкото и да е велико и чудно, надвишаващо
природния ред и начин на съществуване, щом добие знанието за
Божието всемогъщие, човешкият разум лесно и без колебание го
приема.“⁹⁸

Накратко

- 275 *Заедно с праведния Йов и ние изповядваме: „Зная, че Ти всичко можеш и че намерението Ти не може да бъде спряно“ (Йов. 42, 2).*
- 276 *Вярна на свидетелството на Писанията, Църквата се обръща често с молитвата: „Боже Всемогъщ и Вечен“ („от-*

⁹⁷ Вж. 2 Кол. 12, 9; Фил. 4, 13.

⁹⁸ *Catechismus Romanus*, 1, 2, 13: ed. P. RODRÍGUEZ (Città del Vaticano-Pamplona) p. 31.

ipotens sempiternae Deus...“), като вярва твърдо, че „нищо не е невъзможно за Бога“ (Лук. 1, 37)⁹⁹.

- 277 Бог показва своето всемогъщие, като ни отвърща от греховете и ни възстановява в Своето приятелство чрез благодатта. „Боже, който показваш Твоето всемогъщие, като ни опазваш във висшето Си милосърдие“¹⁰⁰.
- 278 Ако не вярваме, че любовта на Бога е всемогъща, как да вярваме, че Бог е могъл да ни създаде, Синът да ни изкупи и Светият Дух да ни освети?

Параграф 4

ТВОРЕЦ

279 „В началото Бог сътвори небето и земята“ (*Бит.* 1, 1). Тези тържествени думи са в началото на Свещеното Писание. Символът на вярата отново повтаря тези думи, като признава Бога за Всемогъщ „Създател на небето и земята“¹⁰¹, „на видимия и невидимия свят“¹⁰². И така ние ще говорим най-напред за Твореца, след това за Неговото творение и накрая за грехопадението, от което Исус Христос, Синът Божи, дойде да ни спаси.

280 Сътворението, свързано с „всички спасителни планове на Бога“, е *основата*, „началото на историята на спасението“¹⁰³, която достига връхната си точка с Исуса. И, обратно, тайната на Христа е решаваща светлина за тайната на сътворението, тя открива целта, заради която „в началото Бог сътвори небето и земята“ (*Бит.* 1, 1): още от самото начало Бог имаше предвид славата на новото творение в Христа¹⁰⁴.

281 Затова именно четивата на Пасхалната нощ, прославата на новото творение в Христа, започват с разказа за сътворението; във Византийската литургия този разказ е винаги първото четиво в навечерието на големите празници на Господа. Според потвърждението на древните обучението на оглашените за Кръщение следва същия път¹⁰⁵.

I. Катехезата за сътворението

288

282 Катехезата за сътворението има огромно значение. Тя засяга самите основи на човешкия и християнския живот, защото изяснява как християнската вяра отговаря на простия въпрос, който хората от всички времена си задават: „Откъде идваме?“, „Къде отиваме?“, „Какъв е нашият произход?“, „Какъв е нашият край?“, „Откъде идва и къде отива всичко, което съществува?“ Двата въпроса – за началото и за края, са неделими. Те са решаващи за смисъла и подредбата

1043

1095

⁹⁹ Вж. *Бит.* 18, 14; *Мат.* 19, 26.

¹⁰⁰ *Dominica XXVI „per annum“*, *Collecta: Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) p. 365.

¹⁰¹ *Symbolum apostolicum*: DS 30.

¹⁰² *Symbolum Nicaenum-Constantinopolitanum*: DS 150.

¹⁰³ SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Directorium catechisticum generale*, 51: AAS 64 (1972) 128.

¹⁰⁴ Вж. *Рим.* 8, 18-23.

на нашия живот и начин на действие.

283 Въпросът за произхода на света и човека е обект на множество научни изследвания, които твърде много обогатиха познанието ни за възрастта и размерите на космоса, създаването на живите форми, появата на човека. Тези открития ни подтикват още повече да се удивляваме от величието на Създателя, да отдаваме благодарност за всичките Му дела и за разума и мъдростта, с които Той дарява учените и изследователите. Заедно със Соломон те биха могли да кажат: „Сам Той ми дарува истинско познание на това, що съществува, за да позная строежа на света и действието на стихииите... Защото ме научи Премъдростта, художница на всичко“ (*Прем. 7, 17-21*).

1730 284 Големият интерес, отдаден на тези изследвания, се подсилва от въпрос с друг характер, който надминава собствената област на естествените науки. Не се отнася единствено до това да узнаем кога и как материално е възникнал космосът, нито пък кога се е появил човекът, но по-скоро да открием какъв е смисълът на това появяване, дали е ръководено от някаква случайност, някаква
159 сляпа съдба, анонимна необходимост, или от трансцендентно същество, разумно и добро, наречено Бог. И ако светът произхожда от мъдростта и добрината
341 на Бога, защо съществува злото? Откъде идва? Кой е отговорен за него? И има ли някакво спасение от него?

285 Още от самото начало християнската вяра се натъква на различни отговори по въпроса за началата. Така в древните религии и култури се откриват многобройни митове, засягащи произхода. Някои философи казвали, че всичко е Бог, че светът е Бог или че ставането на света е ставането на Бога (*пантеизъм*); други казвали, че светът е необходима *еманация* на Бога, т.е. произтича от Бога като източник и се връща към него; трети поддържали съществуването на два вечни принципа – доброто и злото, светлината и мрака, които са в непрестанна битка помежду си (*дуализъм, манихеизъм*); според някои от тези схващания светът (поне материалният) е лош, продукт на упадък, и следователно трябва да се отхвърли или превъзмогне (*гносис*); четвърти приемали, че светът е създаден от Бога, но така, както занаятчията прави часовник и след направата го оставя да действа самостоятелно (*деизъм*); имало и такива, които изобщо не приемали трансцендентния произход на света, а виждали в него чиста игра на материята, която винаги е съществувала (*материализъм*). Всички тези опити да се намери отговор свидетелстват за постоянството и универсалността на въпросите за произхода. Такова изследване е присъщо за човека.

295

¹⁰⁵ Вж. EGERIA, *Itinerarium seu Peregrinatio ad loca sancta* 46, 2: SC 296, 308; PLS 1, 1089-1090; SANCTUS AUGUSTINUS, *De catechizandis rudibus* 3, 5: CCL 46, 124 (PL 40, 313).

286 Безспорно човешкият разум има вече способността да намери отговор на въпроса за произхода на света. И наистина съществуването на Бога Творец може да бъде познато със сигурност чрез делата Му благодарение на светлината на човешкия разум¹⁰⁶, дори и ако това познание често е било помрачавано и изопачавано от грешки. Ето затова вярата идва да потвърди и осветли разума в правилното разбиране на тази истина: „Чрез вяра проумяваме, че вековете са устроени по Божия дума и че невидимото произлезе от видимото“ (Евр. 11, 3).

287 Истината за сътворението е толкова важна за целия човешки живот, че Бог в Своята благодост е пожелал да открие на Своя народ всичко, което е полезно за познаването на този въпрос. Освен естественото познание, което всеки човек може да има за Твореца¹⁰⁷, Бог постепенно откри на Израил тайната на сътворението. Той, Който избра патриарсите, Който преведе народа на Израил от Египет и Който, като избра Израил, го сътвори и устрои¹⁰⁸, се открива като Този, Комуто принадлежат всички народи на земята, Който сам „създаде небето и земята“ (Пс. 113, 23; 123, 8; 133, 3).

288 И така, откровението за сътворението е неразделно от откровението и осъществяването на Завета между Бог, Който е Един, и Неговия народ. Сътворението е открито като първа крачка към този Завет, като първо и универсално свидетелство за всемогъщата любов на Бога¹⁰⁹. Също така истината за сътворението се изразява с нарастваща сила в посланието на пророците¹¹⁰, в молитвата на псалмите¹¹¹ и литургията, в премъдрата мисъл на избрания народ¹¹².

289 Измежду всички слова на Священото Писание за сътворението първите три глави на *Битие* заемат особено място. От литературна гледна точка тези текстове могат да имат различни източници. Вдъхновените автори са ги поставили в началото на Писанието, така че с възвишена реч да изразят истините на сътворението, неговото начало и край в Бога, неговия ред и красота, призиванието на човека, накрая трагедията на греха и надеждата за спасение. Четени в светлината на Христа, в единството на Священото Писание и с живото Предаване на Църквата, тези слова остават главният източник на Катехи-

¹⁰⁶ Вж. CONCILIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, De Revelatione, canon 1: DS 3026.

¹⁰⁷ Вж. *Деян.* 17, 24-29; *Рим.* 1, 19-20.

¹⁰⁸ Вж. *Ис.* 43, 1.

¹⁰⁹ Вж. *Бит.* 15, 5; *Иер.* 33, 19-26.

зиса за тайните на „началото“: сътворението, грехопадението, обещанието за спасение.

390 II. Сътворението – дело на Пресветата Троица

290 „В началото Бог сътвори небето и земята“ (*Бит.* 1, 1): три не-
 111 ща са потвърдени с тези начални думи на Писанието: Вечният Бог е
 Създател (глаголът „създавам“, на еврейски „*bara*“, има винаги за
 субект Бога). Всеобщността на всичко съществуващо (изразена с
 формулата „небето и земята“) зависи от Този, Който *Є* е дал битие.

291 „В началото беше Словото... и Бог беше Словото... И всичко
 чрез Него стана и без Него не стана нито едно от това, което е ста-
 нало“ (*Иоан.* 1, 1-3). Новият Завет открива, че Бог е създал всичко
 чрез вечното Слово, Неговия възлюбен Син. „Чрез Него е създадено
 всичко, що е на небесата и що е на земята... всичко чрез Него и за
 Него е създадено; Той е по-напред от всичко и всичко чрез Него се
 държи“ (*Кол.* 1, 16-17). Вярата на Църквата потвърждава същата
 творческа дейност и на Светия Дух: Той е Дух животворящ¹¹³, „Дух
 Създател“ („*Veni Creator Spiritus*“), „Изворът на всяко благо“¹¹⁴.

326 292 Подказана в Стария Завет¹¹⁵, разкрита в Новия Завет, твор-
 ческата дейност на Сина и Светия Дух, неразделно единна с тази на
 241 Отца, е ясно потвърдена в Църквата от правилото на вярата: „Съ-
 ществува само един Бог... Той е Отец, Бог, Основател, Създател,
 Устроител. Той направи всичко от *Себе си*, което ще рече чрез Своето
 331 Слово и Своята Мъдрост“¹¹⁶, „чрез Сина и Светия Дух“, които са
 като „Негови ръце“¹¹⁷. Сътворението е общо дело на Светата Троица.

703 III. „Светът е създаден за слава на Бога“

293 Основната истина, която Писанието и Преданието не престават
 да учат и да прославят, е, че „светът е създаден за слава на Бога“¹¹⁸.

¹¹⁰ Вж. *Ис.* 44, 24.

¹¹¹ Вж. *Пс.* 103.

¹¹² Вж. *Притч.* 8, 22-31.

¹¹³ *Symbolum Nicaenum-Constantinopolitanum*: DS 150.

¹¹⁴ *Liturgia Byzantina*, 2um *Sticherum Vesperarum Dominicae Pentecostes*: Πεντηχοστάριον (Rome 1883) p. 408.

Бог е създал всички неща, обяснява свети Бонавентура, „не за да увеличи славата Си, но за да покаже и сподели тази слава“¹¹⁹. Защото Бог няма друга причина, за да създава, освен Своята любов и Своята доброта; „Ключът на любовта е отворил ръката Му, за да произлязат създанията.“¹²⁰ Първият ватикански събор обяснява:

„В своята доброта и чрез всемогъщата си сила Бог – не за да увеличи своето блаженство или да го придобие, а за да покаже своето съвършенство посредством благата, с които надарява създанията – по свободното си в най-висша степен решение от началото на времената ведно създаде от нищото и двете творения: духовното и телесното.“¹²¹

699
257

294 Славата на Бога е най-вече в действителното проявление и съобщаване на Неговата доброта, заради които бе създаден светът. „Предопредели да ни осинови за Себе си чрез Исуса Христа, по благоволение на Своята воля, за да бъде хвалена славата на Неговата благодат“ (Еф. 1, 5-6). Защото славата на Бога е живият човек, а животът на човека е виждането на Бога. Ако самото откриване на Бога чрез сътворението доставя живот на всички същества, живеещи по земята, колко повече проявлението на Отца чрез Словото доставя живот на тези, които виждат Бога¹²². Върховната цел на сътворението е Бог, който е Създател на всички същества, да стане „всичко във всички“ (1 Кор. 15, 28), като *едновременно осигури и Своята слава, и нашето блаженство*¹²³.

337, 344

1361

759

2809

IV. Тайната на сътворението

БОГ СЪЗДАВА ЧРЕЗ МЪДРОСТ И ЛЮБОВ

295 Вярваме, че Бог е създал света съобразно Своята мъдрост¹²⁴. Светът не е следствие на някаква необходимост, на сляпа съдба или случайност. Ние вярваме, че той произлиза от свободната воля

1722

¹¹⁵ Вж. Пс. 32, 6; 103, 30; Бум. 1, 2-3.

¹¹⁶ SANCTUS IRENAEUS LUGDUNENSIS, *Adversus haereses*, 2, 30, 9: SC 294, 318-320 (PG 7, 822).

¹¹⁷ SANCTUS IRENAEUS LUGDUNENSIS, *Adversus haereses*, 4,20, 1: SC 100, 626 (PG 7, 1032).

¹¹⁸ CONCILIIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, De Deo rerum omnium Creatore, canon 5: DS 3025.

¹¹⁹ SANCTUS BONAVENTURA, *In secundum librum Sententiarum*, dist. 1, p. 2, a. 2, q. 1, concl.: *Opera omnia*, v. 2 (Ad Claras Aquas 1885) p. 44.

¹²⁰ SANCTUS THOMAS AQUINAS, *Commentum in secundum librum Sententiarum*, Prologus: *Opera omnia*, v. 8 (Parisiis 1873) p. 2.

¹²¹ CONCILIIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, c. 1: DS 3002.

1992 на Бога, който поиска да направи съществата участници в Своето съществуване, Своята мъдрост и Своята доброта: „Защото Ти си сътворил всичко и по Твоя воля всичко съществува и е сътворено“ (Откр. 4, 11). „Колко са многобройни делата Ти, Господи! Всичко си направил премъдро“ (Пс. 103, 24). „Благ е Господ към всички и Неговите щедрости са върху всичките Му дела“ (Пс. 144, 9).

БОГ СЪЗДАВА „ОТ НИЩО“

216, 1951 296 Вярваме, че Бог не се нуждае от нищо предсъществуващо и от никаква помощ, за да създава¹²⁵. Сътворението не е необходима еманация на божествената природа¹²⁶. Бог създава свободно „от нищото“¹²⁷:

„Какво толкова необикновено, ако Бог беше направил света от някаква подлежаща материя? При нас, хората, един занаятчия, вземайки даден материал, прави от него, каквото си поиска. А могъществото на Бога се вижда точно защото от нищо прави, каквото поиска.“¹²⁸

297 Вярата в сътворението „от нищо“ е потвърдена от Писанието като истина, пълна с обещание и надежда. Ето как една майка на седмина синове ги окуражава в момента на мъченичеството:

285 „Не зная как сте се намерили в утробата ми: не аз съм ви дала дух и живот; не чрез мене се е образувал съставът на всекиго. Затова Творецът на света, Който е образувал човешката природа и е наредил произхода на всички, пак милостно ще ви даде дух и живот, понеже вие сега не щадите себе си за Неговите закони... Моля те, синко, погледай небето и земята и като видиш всичко, що е по тях, познай, че всичко това е сътворил Бог от нищо и че тъй е произлязъл човешкият род“ (2 Мак. 7, 22-23, 28).

338 298 Тъй като Бог може да създава от нищо, Той може също чрез Светия Дух да дава живот на душата на грешните, като създава в тях чисто сърце¹²⁹, да дава живот на умрелите чрез възкресение, Той, „който животвори мъртвите и зове несъществуващото като съ-

¹²² SANCTUS IRENAEUS LUGDUNENSIS, *Adversus haereses* 4, 20, 7: SC 100, 648 (PG 7, 1037).

¹²³ CONCILIIUM VATICANUM II, Decr. *Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966) 948.

¹²⁴ Вж. *Прем.* 9, 9.

¹²⁵ Вж. CONCILIIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, с. 1: DS 3002.

¹²⁶ Вж. CONCILIIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, De Deo rerum omnium Creatore, canones 1-4: DS 3023-3024.

¹²⁷ CONCILIIUM LATERANENSE IV, Cap. 2, *De fide catholica*: DS 800; CONCILIIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, De Deo rerum omnium Creatore, canon 5: DS 3025.

¹²⁸ SANCTUS THEOPHILUS ANTIOCHENUS *Ad Autolycum*, 2, 4: SC 20, 102 (PG 6, 1052).

ществуващо“ (Рим. 4, 17). И тъй като чрез Своето Слово Той е направил от мрака да блесне светлината¹³⁰. Той може също да даде светлината на вярата на тези, които не я познават¹³¹.

БОГ СЪЗДАВА ЕДИН ПОДРЕДЕН И ДОБЪР СВЯТ

299 Ако Бог създава с мъдрост, сътвореното е подредено: „Ти си наредил всичко с мяра, брой и тегло“ (Прем. 11, 21). Създадено във и чрез вечното Слово, „образ на невидимия Бог“ (Кол. 1, 15), то е предназначено за човека и насочено към човека, който е образ на Бога¹³² и призован за лично отношение с Бога. Участвайки в светлината на божествения Ум, нашият разум може да проумее това, което Бог ни казва чрез своето творение¹³³, безспорно не без голямо усилие и в дух на смирение и уважение пред лицето на Твореца и Неговото дело¹³⁴. Произлязло от божествената доброта, творението участва в тази доброта: „И видя Бог, че това е добро... твърде добро“ (Бит. 1, 4. 10. 12. 18. 21. 31). Защото Бог пожела творението като дар, предназначен за човека, като наследство, което му е предопределено и поверено. Църквата трябваше при многобройни случаи да защитава добротата на творението, включително и на материалния свят¹³⁵.

1375

992

339

БОГ ПРЕВЪЗХОЖДА ТВОРЕНИЕТО И ПРИСЪСТВА В НЕГО

300 Бог е безкрайно по-високо от всички свои дела¹³⁶: Неговото величие е „по-горе от небесата“ (Пс. 8, 2), „Неговото величие е неизследимо“ (Пс. 144, 3). Но понеже Той е върховен и свободен Създател, първопричина на всичко, което съществува, Той присъства в най-дълбоката същност на Своите творения: „В него ние живеем, движим се и съществуваме“ (Деян. 17, 28). Според думите на св. Августин: „Ти бе по-дълбоко от всичко най-дълбоко в мен и по-високо от всичко най-високо в мен.“¹³⁷

41, 1147

358

2415

БОГ ПОДДЪРЖА И КРЕПИ ТВОРЕНИЕТО

Вж. Пс. 50, 12.

¹³⁰ Вж. Бит. 1, 3.

¹³¹ Вж. 2 Кор. 4, 6.

¹³² Вж. Бит. 1, 26.

¹³³ Вж. Пс. 18, 2-5).

¹³⁴ Вж. Иов. 42, 3.

¹³⁵ Вж. SANCTUS LEO MAGNUS, Epistula *Quam laudabiliter*: DS 286; CONCILIIUM BRACARENSE I, *Anathematisi praesertim contra Priscillianistas*, 5-13: DS 455-463; CONCILIIUM LATERANENSE IV, Cap. 2, *De fide catholica*: DS 800; CONCILIIUM FLORENTINUM, *Decretum pro Iacobitis*: DS 1333; CONCILIIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Del Filius*, c. 1: DS 3002.

42
223 301 След сътворението Бог не изостави своето творение самъ на себе си. Той не само му позволява да бъде и да съществува, Той го подкрепя всеки миг в неговото битие, позволява му да действа и го води към неговия край. Признаването на тази пълна зависимост в отношението към Твореца е извор на мъдрост и свобода, на радост и доверие:

„Да, Ти обичаш всичко съществуващо и не се гнусиш от нищо, което си сътворил, понеже не щеше да създадеш нещо, ако би го мразил. И, как можеше да пребъдва нещо, ако Ти не го искаше? Или как би се запазило това, що не е повикано от Тебе? Но Ти всичко щадиш, защото всичко е Твое, душелюбивий Господи!“ (Прем. 11, 24 -27).

V. Бог осъществява Своя замисъл: божественото Провидение

1951
396 302 Творението има своя собствена доброта и съвършенство, но не е излязло съвсем завършено от ръцете на Създателя. То е създадено да напредва в своя път („*in statu viae*“) към крайното съвършенство, което трябва да достигне и към което Бог го е предопределил. Ние наричаме божествено Провидение нагласите, чрез които Бог води своето творение към съвършенство:

„Бог пази и ръководи чрез своето Провидение всичко, което е създал, „опирайки мощно от единия край до другия и нагласявайки всичко сладостно“ (Прем. 8, 1). В действителност „всичко е голо и открито пред Неговите очи“ (Евр. 4, 13), дори онова, което ще стане в бъдеще от свободното действие на творенията.“¹³⁸

303 Свидетелството на Писанието е единодушно: загрижеността на божественото Провидение е *конкретна и непосредствена*, то се грижи за всичко, от най-малките неща до най-големите събития на света и историята. Свещените книги потвърждават абсолютното господство на Бога в хода на събитията: „Нашият Бог е на небесата (и на земята); върши всичко, що иска“ (Пс. 113, 11). И за Христос е казано: „Ако Той отвори, никой не ще затвори, и ако Той затвори, никой не ще отвори“ (Откр. 3, 7); „В сърцето на човека има много кровежи, но сбъдва се само определеното от Господа“ (Притч. 19, 21).

304 Така виждаме Светия Дух, основния автор на Свещеното Пи-

¹³⁶ Сир. 43, 30.

¹³⁷ SANCTUS AUGUSTINUS, *Confessiones*, 3, 6, 11: CCL 27, 33 (PL 32, 688).

сание, да приписва на Бога действия, без да спомене за вторичните причини. Това не е древен начин на говорене, а проникновен начин да се припомни първенството на Бога и Неговото абсолютно господство над историята и света¹³⁹ и да подбуди в нас доверие към Него. Молитвата в Псалмите е голяма школа за това доверие¹⁴⁰.

305 Исус изисква да се отдадем синовно на Провидението на Небесния Отец, Който има грижата и за най-малките нужди на Своите деца: „И тъй, не се грижете и не думайте: какво да ядем, или какво да пием?... Вашият Небесен Отец знае, че имате нужда от всичко това. Но първом търсете царството на Бога и Неговата правда, и всичко това ще ви се придаде“ (*Мат.* 6, 31-33)¹⁴¹. 269

Провидението и вторичните причини

306 Бог е върховен господар на Своите замисли. Но за да ги осъществи, Той използва още и съдействието на създанията. Това не е знак за слабостта, а за величието и добротата на всемогъщия Бог. Защото Бог дава на Своите творения не само да съществуват, но и достойнството да действат сами, да бъдат причина и начало едно на друго и да съучастват в изпълнението на Неговия замисъл. 2568 2115

307 Бог дарява на хората дори възможността свободно да сътрудничат на Провидението, като им поверява отговорността да подчинят земята и да я владеят¹⁴². Така Бог позволява на хората да бъдат свободни и разумни причинители, за да доизпълнят делото на сътворението и да постигнат неговата хармония за свое благо и благото на своите ближни. Често пъти като несъзнателни сътрудници на божествената воля хората могат да влязат съзнателно в божествения план чрез своите действия и молитви, но също и чрез своите страдания¹⁴³. Така те стават напълно „съработници на Бога“ (*1 Кор.* 3, 9)¹⁴⁴ и на Неговото царство¹⁴⁵. 1884 1951

308 Тази истина е неделима от вярата в Бога Творец: Бог участва

¹³⁸ CONCILIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, c. 1: DS 3003.

¹³⁹ Вж. *Ис.* 10, 5-15; 45, 15-7; *Втор.* 32, 39; *Суп.* 11,14.

¹⁴⁰ Вж. *Пс.* 21; 31; 34; 102; 137.

¹⁴¹ Вж. *Мат.* 10 29-31.

106 във всяко действие на своите творения. Той е първопричината, която
373 действа във и чрез вторичните причини. „Защото Бог е, Който ви
1954 прави и да искате, и да действате според благата Му воля“ (Фил. 2,
2427 13)¹⁴⁶. Тази истина не само не умалява достойнството на творението,
но го издига. Изведено от небитието чрез могъществото, мъдростта
и добротата на Бога, творението не може нищо, ако е откъснато от
2738 своето начало, защото „творението без Твореца загива“¹⁴⁷. Още по-
618, 1505 малко то може да достигне своята крайна цел без помощта на бла-
годатта¹⁴⁸.

Провидението и препятствието на злото

309 Ако Всемогъщият Бог, Създател на подредения и добър свят, е
загрижен за всички Свои създания, защо тогава съществува злото?
На този колкото належащ, толкова неизбежен и мъчителен, както и
970 загадъчен въпрос не може да се даде бърз отговор. Само християн-
ската вяра като цяло намира отговора на въпроса за злото в красотата
на творението, трагедията на греха, търпеливата любов на Бога, който
се явява пред човека със Своите Завети чрез изкупителното Въплъ-
щение на Своя Син, чрез дара на Духа, чрез съборността на Църквата,
чрез силата на тайнствата, чрез призива за блажен живот. Свободните
създания биват насърчавани отнапред да склонят за такъв блажен
живот, но те могат и отначало, поради една ужасна тайна, да се от-
клонят от него. *Така че няма област от християнското благовес-
тие, която, макар и частично, да не дава отговор на въпроса за
164, 385 злото.*

310 Защо Бог не създаде толкова съвършен свят, че никакво зло да
не може да съществува в него? Поради безкрайната си мощ Бог би
могъл винаги да създаде нещо по-добро¹⁴⁹. Обаче в Своята мъдрост
и безкрайна добротата Бог е поискал свободно да създаде един свят
„в състояние на развитие“. В плана на Бога това развитие предполага

¹⁴² Бит. 1, 26-28.

¹⁴³ Кол. 1, 24.

¹⁴⁴ I Сол. 3, 2.

¹⁴⁵ Кол. 4, 11.

¹⁴⁶ I Кор. 12, 6.

¹⁴⁷ CONCILIIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966) 1054

¹⁴⁸ Мат. 19, 26; Иоан. 15, 5; Фил. 4, 13.

с появата на едни същества изчезването на други, наличие на по-несвършено редом с по-свършеното, както и създания и разрушения в природата. Следователно редом с физическото добро съществува и *физическото зло* дотогава, докато сътворението не достигне своето свършенство¹⁵⁰. 2850

311 Ангелите и хората, създадени разумни и свободни, трябва да вървят към своето върховно предназначение по свободен избор и с любов, отдаваща предпочитание. Следователно те могат да се отклонят. И в действителност сгрешиха. Ето така *моралното зло* навлезе в света много повече от физическото зло. Бог не е в никакъв случай нито пряко, нито косвено причината за моралното зло¹⁵¹. Той обаче го допуска, спазвайки свободата на Своето творение, като по неведом начин знае как от това да извлече добро: 412 1042-1050 342

„Защото Всемогъщият Бог... е безкрайно добър, никога не би допуснал в Своите дела да съществува каквото и да е зло, ако не беше достатъчно могъщ и мъдър от самото зло да прави добро.“¹⁵²

312 И така с течение на времето можем да открием, че Бог в Своето всемогъщо Провидение може да извлече добро от последиците на злото, дори моралното зло, причинено от Неговите създания: „И тъй, казва Иосиф на своите братя, не вие ме пратихте тук, но Бог... Ето, вие кроихте зло против мене, но Бог обърна това на добро, за да... се запази животът на голямо число люде“ (*Бит.* 45, 8; 50, 20)¹⁵³. От най-голямото морално зло, което някога е било извършвано – отхвърлянето и убийството на Сина Господен, причинено от греховете на всички хора, – Бог чрез своето преизобилно милосърдие¹⁵⁴ извлече най-голямото благо: прославата на Христа и нашето изкупление. От това все пак злото не става добро. 396 1849

313 „На ония, които любят Бога... всичко съдейства към добро“ (*Рим.* 8, 28). Свидетелството на светците не престава да потвърждава тази истина:

Така, св. Катерина Сиенска казва на „тези, които се гневят и бунтуват срещу сполетяващото ги: Всичко произлиза от любов, всичко е предвидяно за спасението на човека, не с друга цел“¹⁵⁵.

¹⁴⁹ Вж. SANCTUS THOMAS AQUINAS, *Summa theologiae*, 1, q. 25, a. 6: Ed. Leon. 4, 298-299.

¹⁵⁰ Вж. SANCTUS THOMAS AQUINAS, *Summa contra gentiles*, 3, 71: Ed. Leon. 14, 209-211.

¹⁵¹ Вж. SANCTUS AUGUSTINUS, *De libero arbitrio*, 1, 1, 1: CCL 29, 211 (PL 32, 1221-1223); SANCTUS THOMAS AQUINAS, *Summa theologiae*, 1-2, q. 79, a. 1: Ed. Leon. 7, 76-77.

¹⁵² SANCTUS AUGUSTINUS, *Enchiridion de fide, spe et caritate*, 3, 11: CCL 46, 53 (PL 40 236).

- 598-600   Свети Томас Мор малко преди мъченичеството си утешава своята дъщеря: „Нищо не може да се случи, освен по волята на Бога. Така че, каквото и да е пожелал, колкото и да ни се струва зло, в действителност то е най-доброто.“¹⁵⁶
- 1994   И лейди Джулиана от Норуич: „Така аз научих благодарение на Божията благодат, че е трябвало да се придържам здраво към вярата и да вярвам не по-малко силно, че всичко, което ни очаква, е добро... И ти ще видиш, че всички неща ще бъдат добри.“¹⁵⁷
- 227   314 Ние твърдо вярваме, че Бог е господар на света и историята. Но често пътищата на Неговото Провидение не са ни познати. Едва в края, когато свърши нашето частично познание, когато видим Бога „лице в лице“ (1 Кор. 13, 12), ще станат познати и напълно разбираеми за нас пътищата, по които Бог е водил своите създания, дори през сътресенията на злото и греха, чак до умиротворението на онази окончателна Събота¹⁵⁸, заради която Той е създал небето и земята.

Накратко

- 315 *При сътворението на света и човека Бог представи първото си универсално свидетелство за всемогъщата Си любов и мъдрост, първото известие на своя „благоволен замисъл“, който намира завършека си в новото сътворение в Христа.*
- 1040   316 *Макар че делото на сътворението се отдава най-вече на Отца, истината на вярата учи, че Отец, Син и Свети Дух са единното и неделимо начало на сътворението.*
- 2550   317 *Бог сам е създал света свободно, непосредствено, без никаква помощ.*
- 318 *Никое създание не притежава безкрайната мощ, която е необходима, за да „твори“ в собствения смисъл на думата, което ще рече да твори и да дава битие на това, което никога не го е притежавало (да го извиква към съществуване „от нищото“)¹⁵⁹.*

¹⁵³ Вж. Тов. 2, 12-18.

¹⁵⁴ Вж. Рим. 5, 20.

¹⁵⁵ SANCTA CATHARINA SENENSIS, *Il dialogo delta Divina provvidenza* 138: ed. G. CAVALLINI (Roma 1995) p. 441.

¹⁵⁶ MARGARITA POPER, *Epistula ad Aliciam Alington* (mense augusti 1534): *The Correspondence of Sir Thomas More*, ed. E.F. ROGERS (Princeton 1947) p. 531-532.

¹⁵⁷ IULIANA DE NORWICH, *Revelatio* 13, 32: *A Book of Showings to the anchoress Julian of Norwich*, ed. E. COLLEDGE-J. WALSH, vol. 2 (Toronto 1978) p. 426 et 422.

¹⁵⁸ Вж. Бит. 2, 2.

- 319 Бог създаде света, за да покаже и сподели своята слава. Славата, заради която Бог създаде творенията, е да могат те да участват в Неговата истина, благост и красота.
- 320 Бог създаде света и съхранява съществуването му чрез Своето Слово, „Сина, който държи всичко с мощното си Слово“ (Евр. 1, 3) и чрез Своя Дух Създател, който дава живот.
- 321 Божественото Провидение са нагласите, чрез които Бог с мъдрост и любов води всяко същество към неговата крайна цел.
- 322 Христос ни зове да се отдадем синовно на Провидението на нашия Небесен Отец¹⁶⁰, а апостол Петър повтаря: „Всичките си грижи Нему възложете, защото Той се грижи за вас“ (1 Петр. 5, 7)¹⁶¹.
- 323 Божественото Провидение действа чрез дейността на своите творения. Бог позволява на човешките създания да участват свободно в Неговите замисли.
- 324 Допускането на физическото и моралното зло е тайна, която Бог осветлява чрез Своя Син Исус Христос, умрял и възкръснал, за да победи злото. Вярата ни дава увереност, че Бог не би позволил злото, ако от самото зло не се раждаше добро, макар че начините, по които Бог постига това, ще познаем напълно едва във вечния живот.

Параграф 5

НЕБЕТО И ЗЕМЯТА

325 Апостолският символ изповядва, че Бог е „Създател на небето и земята“¹⁶², а Никео-Константинополският символ пояснява: „...на видимия и невидимия свят.“¹⁶³

326 В Священото Писание изразът „небето и земята“ означава всичко, което съществува, цялото творение. То показва също връзката вътре в творението, която едновременно съединява и разграничава небето и земята. „Земята“, това е светът на хората¹⁶⁴. „Небе“ или „небеса“ може да означава небосвода¹⁶⁵, но също и „собственото място“ на Бога, на нашия Отец, който е на небесата

¹⁵⁹ Вж. SACRA CONGREGATIO STUDIORUM, *Decretum* (27 iulii 1914): DS 3624.

¹⁶⁰ Вж. *Мат.* 6, 26-34.

¹⁶¹ *Пс.* 54, 23.

(*Мат.* 5, 16)¹⁶⁶; следователно „небе“ може да означава и есхатологичната слава. И накрая, думата „небе“ посочва „мястото“ на духовните създания – ангелите, които заобикалят Бога.

327 Изповядването на вярата от IV Латерански събор утвърждава, че „Бог още от началото на времената създаде ведно от нищото и двете творения – духовното и материалното, т. е. ангелското и земното, и накрая човека, който е създаден от едното и другото, съставен от дух и тяло“¹⁶⁷.

290

1023, 2794

I. Ангелите

СЪЩЕСТВУВАНЕТО НА АНГЕЛИТЕ – ЕДНА ИСТИНА НА ВЯРАТА

328 Съществуването на безплътни духовни създания, които Свещеното Писание обикновено нарича ангели, е истина на вярата. Свидетелството на Писанието за това е толкова ясно, колкото и единодушието на Преданието.

296

КОИ СА ТЕ?

329 Свети Августин казва за тях: „Ангел“ означава дейността, а не природата. Ти питаш как се нарича тази природа? – Дух. Питаш за дейността? – Ангел; според това, което е, е дух, а според това, което прави, е ангел.“¹⁶⁸ Цялото битие на ангелите е в това, че са *слуги* и пратеници на Бога. Защото те „винаги гледат лицето на моя Отец Небесен“ (*Мат.* 18, 10) и „изпълняват Неговата дума, като слушат гласа на словото Му“ (*Пс.* 102, 20).

150

330 Като чисто *духовни* създания те притежават разум и воля: те са личностни¹⁶⁹ и безсмъртни създания¹⁷⁰. Със съвършенството си превъзхождат всички видими създания. Блясъкът на тяхната слава свидетелства за това¹⁷¹.

¹⁶² DS 30.

¹⁶³ DS 150.

¹⁶⁴ Вж. *Пс.* 113, 23.

¹⁶⁵ Вж. *Пс.* 18, 2.

¹⁶⁶ Вж. *Пс.* 113, 23.

¹⁶⁷ CONCILIUM LATERANENSE IV, Cap. I, *De fide catholica*: DS 800; cf. CONCILIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, c. 1: DS 3002 et PAULUS VI, *Sollemnis Professio fidei*, 8: AAS 60 (1968) 436.

ХРИСТОС – „С ВСИЧКИТЕ СИ АНГЕЛИ“

331 Христос е средоточието на ангелския свят. Те са Негови ангели: „Когато Синът Човечески в своята слава дойде и всички свети Ангели с Него“ (Мат. 25, 31). Те са Негови, защото са създадени *от и за Него*. „Понеже чрез Него е създадено всичко, що е на небесата и що е на земята, видимо и невидимо: било Престоли, било Господства, било Началства, било Власти, всичко чрез Него и за Него е създадено“ (Кол. 1, 16). Те са Негови още повече, защото Той ги направи вестители на Своя спасителен замисъл: „Нали *те* всички са духове служебни, провождани да служат на ония, които ще наследят спасение?“ (Евр. 1,14).

332 Те са там още от сътворението¹⁷² и през цялата история на спасението, като известяват отблизо и отдалеч това спасение и служат за осъществяването на божественото намерение: те пазят земния рай¹⁷³, покровителстват Лот¹⁷⁴, спасяват Агар и сина му¹⁷⁵, спират ръката на Авраам¹⁷⁶. Чрез тяхното служене се съобщава Законът¹⁷⁷, те предвождат народа Господен¹⁷⁸, те известяват раждания¹⁷⁹ и призвания¹⁸⁰, те подпомагат пророците¹⁸¹, за да приведем само няколко примера. Най-сетне, Архангел Гавриил известява раждането на Предшественика и раждането на самия Исус¹⁸².

291

333 От Въплъщението до Възнесението животът на Въплътеното Слово е обкръжен от обожаването и служенето на ангелите. Когато Бог „въвежда Първородния във вселената, Той казва: „Да Му се поклонят всички Ангели Божии“ (Евр. 1, 6). Тяхната хвалебствена песен при раждането на Христа не е престанала да отеква в славословията на Църквата: „Слава на Бога“ (Лук. 2, 14). Те закрилят детството на Исуса¹⁸³, помагат Му в пустинята¹⁸⁴, утешават Го в агонията¹⁸⁵, макар са-

¹⁶⁸ SANCTUS AUGUSTINUS, *Enarratio in Psalmum* 103, 1, 15: CCL 40, 1488 (PL 37, 1348-1349).

¹⁶⁹ Вж. PIUS XII, *Litt. enc. Humani generis*: DS 3891.

¹⁷⁰ Вж. Лук. 20, 36.

¹⁷¹ Вж. Дан. 10, 9-12.

¹⁷² Вж. Иов. 38, 7.

¹⁷³ Вж. Бит. 3, 24.

¹⁷⁴ Вж. Бит. 19.

¹⁷⁵ Вж. Бит. 21,17.

¹⁷⁶ Вж. Бит. 22, 11.

¹⁷⁷ Вж. Деян. 7, 53.

¹⁷⁸ Вж. Изх. 23, 20-23.

¹⁷⁹ Вж. Съд. 13.

мите те да са могли да го спасят от ръката на неприятеля¹⁸⁶, както някога Израил¹⁸⁷. Пак ангелите са тези, които „проповядват Евангелието“¹⁸⁸, като известяват Благата вест на Въплъщението¹⁸⁹ и на Възкресението¹⁹⁰ на Христа. Те ще бъдат пак там при завръщането на Христа, *което те възвестяват*¹⁹¹ в служба на неговия съд¹⁹².

559 АНГЕЛИТЕ В ЖИВОТА НА ЦЪРКВАТА

334 Оттук нататък целият живот на Църквата се радва на тайнствената и могъща помощ на ангелите¹⁹³.

335 В Литургията Църквата се присъединява към ангелите, за да обожава трисветия Бог¹⁹⁴; призовава тяхната подкрепа в „*In paradisum deducant te angeli*“... в заупокойната литургия¹⁹⁵ или още в „Херувимския химн“ на византийската литургия¹⁹⁶; тя празнува поспециално паметта на някои ангели (*св. Михаил, св. Гавриил, св. Рафаил, ангелите-пазители*).

336 От зачатие¹⁹⁷ до смъртта¹⁹⁸ човешкият живот е обгърнат от тяхната охрана¹⁹⁹ и застъпничество²⁰⁰. „Всеки вярващ има до себе си един ангел като пазител и пастир, за да го води в живота.“²⁰¹ Още тук, на земята, християнският живот взема участие с вярата си в щастливото общество на ангелите и на хората, съединени в Бога.

1138

II. Видимият свят

¹⁸⁰ Вж. Съд. 6, 11-24; Ис. 6,6.

¹⁸¹ 3 Царств. 19, 5.

¹⁸² Вж. Лук. 1, 11-26.

¹⁸³ Вж. Мат. 1, 20; 2, 13. 19.

¹⁸⁴ Вж. Марк. 1, 13; Мат. 4, 11.

¹⁸⁵ Вж. Лук. 22, 43.

¹⁸⁶ Вж. Мат. 26, 53.

¹⁸⁷ 2 Мак. 10, 29-30; 11, 8.

¹⁸⁸ Вж. Лук. 2, 10.

¹⁸⁹ Вж. Лук. 2, 8-14.

¹⁹⁰ Вж. Марк. 16, 5-7.

¹⁹¹ Вж. Деян. 1, 10-11.

¹⁹² Вж. Мат. 13, 41; 25, 31; Лук. 12, 8-9.

¹⁹³ Вж. Деян. 5, 18-20; 8, 26-29; 10, 3-8; 12, 6-11; 27, 23-25.

¹⁹⁴ Вж. *Prex eucharistica*, 27, *Sanctus: Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) p. 392.

¹⁹⁵ *Ordo exsequiarum*, 50, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1969) p. 23.

337 Бог създаде видимия свят с цялото му богатство, разнообразие и порядък. Писанието представя делото на Създателя символично като шест поредни дни на божествена „работа“, която приключва на седмия ден с почивка²⁰². Относно сътворението свещеният текст ни учи на истините за нашето спасение²⁰³, открити от Бога, които позволяват да „опознаем истинската природа, ценността и устройството на цялото творение в прослава на Бога“²⁰⁴. 1020

338 *Не съществува нищо, което да не дължи съществуването си на Бога Съдател.* Светът е започнал да съществува, когато е бил създаден от нищото чрез Словото на Бога; всички съществуващи създания, цялата природа, цялата човешка история „се коренят в това изначално събитие: това е самото „Битие“, чрез което светът е бил създаден и е наченало времето“²⁰⁵. 290

339 *Всяка природа притежава своя собствена красота и съвършенство.* За всяко едно от делата на „шестте дни“ е казано: „И видя Бог, че това е добро.“ „Собственият устой, истина, доброта, както и собствените закони и ред на всичко в света, са установени от самото естество на творението.“²⁰⁶ Различните създания, пожелани в собственото им битие, отразяват всяко по свой начин излъчването на безкрайната мъдрост и добрина на Бога. Затова човек трябва да уважава присъщата на всяко създание доброта, за да избегне безразборната употреба на нещата, която пренебрегва Създателя и води до гибелни последици за хората и тяхното обкръжение. 293
297

340 *Взаимозависимостта на създанията* е желана от Бога. Слънцето и луната, кедрът и малкото цвете, орелът и врабчето: гледката на техните многобройни различия и неравенство означава, че нито едно от създанията не е достатъчно само за себе си. Те съществуват 2501

¹⁹⁶ *Liturgia Byzantina sancti Ioannis Chrysostomi, Hymnus cherubinoꝝ: Liturgies Eastern and Western*, ed. F.E. BRIGHTMAN (Oxford 1896) p. 377.

¹⁹⁷ Вж. *Мат.* 18, 10.

¹⁹⁸ Вж. *Лук.* 16, 22.

¹⁹⁹ Вж. *Пс.* 33, 8; 90, 10-13.

²⁰⁰ Вж. *Иов.* 33, 23-24; *Зах.* 1, 12; *Тов.* 12, 12.

²⁰¹ SANCTUS BASILIUS MAGNUS, *Adversus Eunomium* 3, 1: SC 305, 148 (PG 29, 656).

²⁰² Вж. *Бит.* 1, 1-2, 4.

²⁰³ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. dogm. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966) 823.

²⁰⁴ CONCILIUM VATICANUM II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965) 41.

²⁰⁵ Вж. SANCTUS AUGUSTINUS, *De Genesi contra Manichaeos*, 1, 2, 4: PL 36, 175.

- 299 само във взаимна зависимост, за да се допълват, служейки едно на друго.
- 226 341 *Красотата на света*: Редът и хармонията на сътворения свят произтичат от разнообразието на съществуванията и взаимоотношенията между тях. Човек ги открива постепенно като закони на природата. Те пораждат удивлението на учените. Красотата на сътворението отразява безкрайната красота на Бога. Тя трябва да вдъхва уважение и подчинение на разума на човека и неговата воля.
- 1937 342 *Йерархията на създанията* е изразена чрез поредността на „шестте дни“, която върви от по-малко към по-голямо съвършенство. Бог обича всички Свои създания²⁰⁷ и проявява грижи за всяко едно от тях, дори за врабчетата. При все това Исус казва: „От много врабчета вие сте по-ценни“ (*Лук.* 12, 7), и още: „Колко пък човек е по-ценен от овца“ (*Мат.* 12,12).
- 283 343 *Човекът е върхът* в делото на творението. Вдъхновеният разказ го изразява, като ясно отделя творението на човека от това на останалите създания²⁰⁸.
- 2500 344 Съществува *сродност между всички създания* поради това, че всички имат един общ Създател и са наредени за Негова слава:
- 310 „Хвален бъди, Господи, във всички свои твари,
най-вече с господаря наш, брата Слънце,
чрез който Ти ни даваш светлината на деня.
А Слънцето красиво е и пръскащо огромен блясък;
и за теб, Всевишни, то ни носи знак...
- 355 Хвален бъди, Господи, и за сестрицата Вода,
която от полза е голяма – смирена,
драгоценна и чиста...
- 293, 1939,
2416 Хвален бъди, Господи, за сестрата наша, майката Земя,
която издържа ни и управлява,
раждайки различни плодове,
в зеленина и чудни пъстроцветия...
Хвалете и благославяйте Господа мой,
благодарност отдавайте Нему и служение

²⁰⁶ CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966) 1054.

²⁰⁷ Вж. *Пс.* 144, 9.

²⁰⁸ Вж. *Бит.* 1, 26.

в голямо смирение.²⁰⁹

- 345 „Сабат“ (съботата) – край на делото на „шестте дни“. Свещеният текст казва, че „Бог свърши до седмия ден Своите дела, що прави... и тъй станаха небето и земята“ и „Бог благослови седмия ден и го освети, защото в него си почина от всички Свои дела“ (*Бит.* 2,1-4). Тези вдъхновени думи са богати на спасителни поучения. 218
- 346 В сътворението Бог положи основа и закони, които остават трайни²¹⁰; върху тях вярващият може да се облекне с доверие и те ще бъдат знак и гаранция за непоколебимата вяроност на Завета на Бога²¹¹. От своя страна човекът трябва да остане верен на тази основа и да уважава законите, които Създателят вписа там.
- 347 Сътворението е направено предвид Съботата и следователно предвид почитането и прославата на Бога. Почитането е вписано в порядъка на сътворението²¹². „Нищо да не предпочиташ пред Бога“, казва правилото на св. Бенедикт²¹³, като по този начин посочва правилния ред на човешките задължения. 2168
- 348 Съботата е в сърцето на закона на Израил. Спазването на заповедите е в съзвучие с мъдростта и волята на Бога, изразени в делото на сътворението. 2169
- 349 *Осмият Ден*. Но за нас се роди един нов ден: денят на Възкресението на Христа. Седмият ден приключва първото сътворение. Осмият ден започва новото сътворение. Така, делото на сътворението се увенчава в най-голямото дело на Изкуплението. Първото сътворение намира своя смисъл и връхна точка в новото сътворение в Христа, чийто блясък превишава блясъка на първото²¹⁴. 1145-1152

Накратко

- 350 *Ангелите са духовни създания, които прославят непрестанно Бога и служат на Неговите спасителни намерения спрямо другите създания: „Ангелите съдействат за всичко, което е добро*

²⁰⁹ SANCTUS FRANCISCUS ASSISIENSIS, *Canticum Fratris Solis: Opuscula sancti Patris Francisci Assisiensis*, ed. C. ESSER (Grottaferrata 1978) p. 84-86.

²¹⁰ Вж. *Евр.* 4, 3-4.

²¹¹ Вж. *Иер.* 31, 35-37; 33,19-26.

²¹² Вж. *Бит.* 1, 14.

²¹³ SANCTUS BENEDICTUS, *Regula*, 43, 3: CSEL 75, 106 (PL 66, 675).

- 2174   за нас .“²¹⁵
- 1046 351   *Ангелите обкръжават Христа, техния Господ. Те му служат най-вече при изпълнение на Неговата спасителна мисия спрямо хората.*
- 352   *Църквата почита ангелите, които ѝ помагат в нейното земно странстване и бдят над всяко човешко създание.*
- 353   *Бог пожела разнообразието на Своите създания и тяхната собствена красота, взаимозависимост и порядък. Той е предопределил всички материални създания за доброто на човешкия род. Човекът и цялото сътворение чрез него са предопределени за славата на Бога.*
- 354   *Спазването на законите, вписани в сътворението, и на взаимоотношенията, произтичащи от природата на нещата, е принцип на мъдростта и основа на морала.*

Параграф 6

ЧОВЕКЪТ

355   „И сътвори Бог човека по свой образ, по образ Божи го сътвори; мъж и жена ги сътвори“ (*Бит.* 1, 27). Човекът заема уникално място в сътворението: той е „по образ на Бога“ (I); в собствената си природа обединява духовния свят и материалния свят (II); създаден е „мъж и жена“ (III); Бог го установи в своето приятелство (IV).

I. „По образ Божи“

- 1700 356   От всички видими създания единствен човекът е „способен да познае и да обича своя Създател“²¹⁶, той е „единственото създание на земята, което Бог пожела за самия Себе си“²¹⁷; той единствен е призван да участва чрез познанието и любовта в живота на Бога. Той е бил създаден за тази цел и в това се състои неговото основно достойнство:

„Каква причина Те накара да поместиш човека в такова голямо достойнство? Неоценимата любов, с която Ти погледна в Себе си Твоео създание. И Ти бе обзет от любов; защото само от любов Ти го създаде и само от любов му даде съществуване, способно да вкуси от Твоео

²¹⁴ Вж. *Vigilia Paschalis, oratio post primam lectionem: Missale Romanum, editio typica* (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) p. 276.

²¹⁵ SANCTUS THOMAS AQUINAS, *Summa theologiae*, 1, 114, 3, ad 3: Ed. Leon. 5, 535.

вечно блаженство.²¹⁸

- 357 Точно защото е образ на Бога, човешкият индивид има достойнството на *личност*: той не е само нещо, но някой. Той е способен да се познава, да се владее, свободно да се отдава и да влиза в общение с други личности; поради Божието благоизволение човекът е призван за Завет със своя Създател, призван е да Му отговори с вяра и любов, каквито никой друг на Негово място не може да даде. 1703, 2258
- 358 Бог е създал всичко за човека²¹⁹, но човекът е бил създаден, за да служи на Бога, да Го обича и да Му поднася цялото творение: 225
- „Кое е тогава съществото, което ще дойде да обитава, заобиколено от такава уважение? – Човекът, велико и чудно живо същество, в очите на Бога поскъпоценно от цялото творение: заради човека съществуват небето и земята, морето и цялото останало творение; Бог до такава степен обикна спасението на човека, че заради него не пощади дори единствения Си Син. Защото Бог не престана да движи всичко, за да издигне човека до Себе си и да го постави да седне от дясната Му страна.“²²⁰ 1935
- 359 „В действителност единствено в тайната на Въплътеното Слово се изяснява истински тайната на човека“²²¹: 1877
- „Свети Павел ни учи, че двама мъже са дали началото на човешкия род: Адам и Христос ... Първият човек Адам, казва той, е бил създаден живеещ в душа, а най-новият Адам – в оживотворяващ дух... Първият Адам е бил създаден от втория – Христос, от когото е получил душа, за да живее. При оформянето на първия Адам вторият вложи в него Своя образ. Оттук произлиза и това, че Той възприе неговата личност и получи неговото име, за да не загуби това, което беше направил по Свой образ. Първият Адам и последният Адам: Първият има начало, последният няма край. Защото последният е всъщност първият, както казва Той самият: „Аз съм Първият и Последният.“²²² 901
- 360 Благодарение на общия произход човешкият род образува едно цяло, защото Бог „направи да произлезе от един корен цялото потомство на хората“ (*Деян.* 17, 26)²²³: 1701
- 388, 411

²¹⁶ CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 12: AAS 58 (1966) 1034.

²¹⁷ CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 24: AAS 58 (1966) 1045.

²¹⁸ SANCTA CATHARINA SENENSIS, *Il dialogo della Divina provvidenza*, 13: ed. G. CAVALLINI (Roma 1995) p. 43.

²¹⁹ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 12: AAS 58 (1966) 1034; *Ibid.*, 24: AAS 58 (1966) 1045; *Ibid.*, 39: AAS 58 (1966) 1056-1057.

²²⁰ SANCTUS IOANNES CHRYSOSTOMUS, *Sermones in Genesim*, 2, 1: PG 54, 587-588.

²²¹ CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

„Чудесно видение, което ни позволява да съзерцаваме човешкия род в единството на своята природа, съставена еднакво при всички от материално тяло и духовна душа, в единството на непосредствената си цел и своята мисия в света, в единство на своето обиталище – земята, от чиито блага всички хора, по своето природно право, могат да се ползват, за да поддържат и усъвършенстват своя живот, в единството на тяхната свръхприродна цел – самия Бог, към Когото всички трябва да се стремят, в единството на средствата, чрез които да достигнат тази цел... в единството на Изкуплението, извършено от Христос за всички.“²²⁴

225, 404

775, 831, 842 361 Този закон на „общата човешка обвързаност и любов“²²⁵, без да се изключва богатото разнообразие на личности, култури и народи, ни уверява, че всички хора са наистина братя.

II. „Единен в тяло и душа“

1939 362 Човешката личност, създадена по образа на Бога, е едновременно телесно и духовно същество. Библейският разказ изразява този факт символично, когато твърди, че „Бог създаде човека от земна пръст и вдъхна в лицето му дихание за живот; и стана човекът жива душа“ (*Бит.* 2, 7). И така, целият човек е *желан* от Бога.

363 В Свещеното Писание с термина *душа* често се обозначава човешкият *живот*²²⁶ или цялата човешка *личност*²²⁷. Но той означава също най-дълбоката същност²²⁸ и най-ценното у човека²²⁹, онава, чрез което той в най-висша степен е образ на Бога: „душа“ означава *духовният принцип* в човека.

1146, 2332 364 Човешкото *тяло* взема участие в достойнството на „Божия образ“; то е човешко тяло точно защото е одушевено от духовна душа и само цялата човешка личност е предопределена да стане, в Тялото Христово, Храм на Духа²³⁰:

1703 „Единен в тяло и душа, със собствената си телесна природа човекът обединява в себе си елементите на материалния свят, който по този начин достига в него своя връх и може свободно да слави своя Създател. Следователно не е допустимо човек да пренебрегва телесния жи-

²²² SANCTUS PETRUS CHRYSOLOGUS, *Sermones* 117, 1-2: CCL 24A, 709 (PL 52, 520).

²²³ Вж. *Тов.* 8, 6.

²²⁴ PIUS XII, Litt. enc. *Summi Pontificatus*: AAS 31 (1939) 427; cf. CONCILIUM VATICANUM II, Decl. *Nostra aetate*, 1: AAS 58 (1966) 740.

²²⁵ PIUS XII, Litt. enc. *Summi Pontificatus*: AAS 31 (1939) 426.

²²⁶ Вж. *Мат.* 16, 25-26; *Иоан.* 15, 13.

²²⁷ Вж. *Деян.* 2, 41.

вот. Напротив, той трябва да почита и уважава своето тяло, което е създадено от Бога и ще възкръсне в последния ден.²²¹

365 Единството между душата и тялото е толкова дълбоко, че душата трябва да се счита като „форма“ на тялото²³²; това означава, че благодарение на духовната душа човешкото тяло, създадено от материя, е човешко и живо тяло; дух и материя в човека не са две свързани природи, но тяхното единение образува една-единствена природа. 1004

366 Църквата учи, че всяка духовна душа е непосредствено създадена от Бога²³³, а не е „произведена“ от родителите. Църквата също учи, че душата е безсмъртна²³⁴: тя не загива, когато се отделя от тялото в момента на смъртта, и ще се съедини отново с него при последното възкресение. 2289

367 Понякога обаче се случва душата да се различава от духа. Така св. Павел се моли „целият ваш дух и душата и тялото да се запази без порок при пришествието на Господа нашего Иисуса Христа“ (1 Сол. 5, 23). Църквата учи, че такова разграничаване не води до двойственост на душата²³⁵. „Дух“ означава, че човек е устроен още от създаването си за своята крайна свръхприродна цел²³⁶, а душата означава способността му като дар да се издигне до общение с Бога²³⁷. 1005

368 Духовното Предание на Църквата набляга също така на сърцето, означаващо в библейски смисъл „най-съкровената дълбина“ („във вътрешността“: *Иер.* 31, 33); в сърцето си личността решава или не се решава да се посвети на Бога²³⁸. 997

2083

III. „Мъж и жена ги сътвори“

РАВЕНСТВОТО И РАЗЛИЧИЕТО, ЖЕЛАНИ ОТ БОГА

²²⁸ Вж. *Мат.* 26, 38; *Иоан.* 12, 27.

²²⁹ Вж. *Мат.* 10, 28; 2 *Марк.* 6, 30.

²³⁰ Вж. *1 Кор.* 6, 19-20; 15, 44-45.

²³¹ CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 14: AAS 58 (1966) 1035.

²³² Вж. CONCILIUM VIENNENSE (anno 1312), Const. „Fidei catholicae“: DS 902.

²³³ Вж. PIUS XII, Litt. enc. *Humani generis* (anno 1950): DS 3896; PAULUS VI, *Sollemnis Professio fidei*, 8: AAS 60 (1968) 436.

²³⁴ Вж. CONCILIUM LATERANENSE V (anno 1513), *Bulla Apostolici regiminis*: DS 1440.

²³⁵ Вж. CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM IV (anno 870), canon II: DS 657.

478, 582,
1431, 1764,
2517, 2562,
2843

369 Мъжът и жената са *сътворени*, което означава, че са *пожелани от Бога*: от една страна, в свършено равенство, доколкото са човешки личности, от друга – в тяхното специфично битие на мъж и жена. „Да бъдеш мъж“, „Да бъдеш жена“ е добра реалност и е желана от Бога: мъжът и жената притежават неотменно достойнство, което идва непосредствено от Бога, техния Създател²³⁹. Мъжът и жената са с едно и също достойнство, „по образ на Бога“. В битието на мъжа и битието на жената се отразяват мъдростта и добрината на Създателя.

2331-2336

370 Бог няма никакво подобие с човека, Той не е нито мъж, нито жена. Бог е чист Дух, у когото няма място за различие в половете. Но „свършенствата“ на мъжа и жената отразяват нещо от безкрайното свършенство на Бога: такива са свършенствата на майката²⁴⁰, на бащата и съпруга²⁴¹.

„Един за друг“ – „Единство на двама“

42, 239

371 Създавайки ги *заедно*, Бог е пожелал мъжът и жената да са един *за* друг. Словото на Бога внушава това разбиране с различни редове от свещения текст. „Не е добро за човека да бъде сам; да му съворим помощник, нему подобен“ (*Бит.* 2, 18). Никое от животните не може да бъде такъв „*другар*“ на мъжа²⁴². Жената, която Бог „оформил“ от реброто, извадено от мъжа, и която Той заведе при него, предизвика у мъжа възглас на удивление, възкликание на любов и общение: „Това е кост от моите кости и плът от моята плът“ (*Бит.* 2, 23). Мъжът открива у жената своето друго „Аз“, със същата човешка природа.

1605

372 Мъжът и жената са създадени „един за друг“ не защото Бог ги е направил „половинчати“ и „недовършени“. Той ги създаде за едно общение на личности, при което всеки би могъл да бъде „помощник“ за другия, защото те са равни като личности („кост от моите кости“) и същевременно допълващи се като мъж и жена²⁴³. В брака Бог ги

²³⁶ Вж. CONCILIUM VATICANUM I, Const. dogm. *Dei Filius*, с. 2: DS 3005; CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042-1043.

²³⁷ Вж. Pius XII, Litt. enc. *Humani generis* (anno 1950): DS 3891.

²³⁸ Вж. *Втор.* 6, 5; 29, 3; *Ис.* 29, 13; *Иезек.* 36, 26; *Мат.* 6, 21; *Лук.* 8, 15; *Рим.* 5, 5.

²³⁹ Вж. *Бит.* 2, 7. 22.

²⁴⁰ Вж. *Ис.* 49, 14-15; 66, 13; *Пс.* 130, 2-3.

²⁴¹ Вж. *Ос.* 11, 1-4; *Иер.* 3, 4-19.

съедини по такъв начин, че образувайки „една плът“ (Бит. 2, 24), да могат да предават човешкия живот: „Плодете се и множете се, пълнете земята“ (Бит. 1, 28). С предаването на човешкия живот от поколение на поколение мъжът и жената като съпрузи и родители съучастват по уникален начин в делото на Създателя²⁴⁴.

373 В Божия замисъл мъжът и жената имат призванието да „подчинят“ земята²⁴⁵ като „Божии управници“. Това не трябва да означава произволно и разрушително господство над всичко. По образа на Създателя, „който обича всичко съществуващо“ (Прем. 11, 24), мъжът и жената са призвани да съучастват в грижата на Божественото Провидение за другите създания. Оттук и отговорността за света, която Бог им повери.

IV. Човекът в Рая

1652, 2366

374 Първият човек бе създаден не само добър, но бе установен в приятелство със своя Създател, в хармония със самия себе си и със сътвореното около него, които ще бъдат надминати единствено от славата на новото сътворение в Христа.

307

375 „Като тълкува по автентичен начин символизма на библейския език в светлината на Новия Завет и на Преданието, Църквата учи, че нашите първи родители Адам и Ева бяха създадени в състояние на святост и първоначална правда.“²⁴⁶ Тази благодат на първоначална святост беше участие в божествения живот²⁴⁷.

2415

376 Поради сиянието на тази благодат всички измерения на човешкия живот бяха укрепени. Докато живееше в божествената интимност, човек не трябваше нито да умира²⁴⁸, нито да страда²⁴⁹. Вътрешната хармония на човешката личност, хармонията между мъжа и жената²⁵⁰ и накрая хармонията между първата двойка и цялото творение определяха състоянието, наречено „първоначална правда“.

54

377 „Владеенето“ на света, което Бог даде на човека още от самото начало, се осъществяваше преди всичко в самия човек като *владее* на

²⁴² Вж. Бит. 2, 19-20.

²⁴³ Вж. IOANNES PAULUS II, Ep. ap. *Mulieris dignitatem*, 7: AAS 80 (1988) 1664-1665.

²⁴⁴ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1070-1071.

²⁴⁵ Вж. Бит. 1, 28.

- 1997 *себе си*. Човек беше непокътнат и подреден в цялото си същество, защото беше освободен от тройната страст²⁵¹, която го подчинява на удоволствията, на чувствата, на алчността към земните блага и на утвърждаването на себе си против изискванията на разума.
- 1008 378 Знакът на задушевна близост с Бога е, че Бог поставя човека в
1502 райската градина²⁵². Той живее в нея, за да я обработва и пази (*Бит.* 2, 15): трудът не е мъка²⁵³, а сътрудничество на мъжа и жената с Бога в доусъвършенстването на видимото творение.
- 379 Точно тази хармония на първоначалната правда, предвидена за човека в плана на Бога, бива изгубена чрез греха на нашите прародители.

2514

Накратко

- 380 „Божже, Ти направи човека по Твой образ и му повери грижата за света, за да владее над творението, като служи на Теб – Неговия Създател.“²⁵⁴
- 2415
- 2427 381 Човек е предопределен да възпроизвежда образа на Сина Божии, станал човек – „образ на невидимия Бог“ (*Кол.* 1, 15), за да бъде Христос Първородният на едно множество от братя и сестри²⁵⁵.
- 382 Човек е „един в тяло и душа“. Учението на Църквата потвърждава, че духовната и безсмъртна душа е създадена непосредствено от Бога²⁵⁶.
- 383 „Бог не създаде човека самотен: още от началото Той ги „сътвори мъж и жена“ (*Бит.* 1, 27); тяхната съобщност създава първата форма на общение между личностите.“²⁵⁷
- 384 Откровението ни дава да познаем състоянието на святост и първоначална правда на мъжа и жената отпреди греха: от

²⁴⁶ Вж. CONCILIUM TRIDENTINUM, Sess. 5^a, *Decretum de peccato originali*, canon 1: DS 1511.

²⁴⁷ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 5-6.

²⁴⁸ Вж. *Бит.* 2, 17; 3, 19.

²⁴⁹ Вж. *Бит.* 3, 16.

²⁵⁰ Вж. *Бит.* 2, 25.

²⁵¹ Вж. *1 Иоан.* 2, 16.

²⁵² Вж. *Бит.* 2, 8.

²⁵³ Вж. *Бит.* 3, 17-19.

²⁵⁴ *Præx eucharistica IV*, 118: *Missale Romanum*, editio typica (Typis Polyglottis Vaticanis 1970) p. 467.

приятелството им с Бога произтичаше щастие то на тяхното съществуване в Рая.

Параграф 7

ПАДЕНИЕТО

385 Бог е безкрайно добър и всички негови дела са добри. При все това никой не може да избегне изпитанието на страданието, на злините в природата, които изглеждат свързани със собствената ограниченост на създанията и особено с въпроса за моралното зло. Откъде идва злото? „Търсих откъде иде злото и не намерих изход“, казва св. Августин²⁵⁸ и неговото собствено и мъчително търсене намира изход само в обръщането му към живия Бог. Защото „тайната на беззаконието“ (2 Сол. 2, 7) просветва единствено в светлината на „тайната на милосърдието“²⁵⁹. Откриването на божествената любов в Христа показва в едно и също време умножаването на злото и преизобилието на благодатта²⁶⁰. Следователно ние трябва да разглеждаме въпроса за произхода на злото, отправяйки погледа на нашата вяра към Този, Който е единствен негов Победител²⁶¹.

I. „Където се умножи грехът, благодатта се яви в голямо изобилие“

309

РЕАЛНОСТТА НА ГРЕХА

386 Грехът присъства в историята на човека; напразно бихме се опитвали да го пренебрегнем или да даваме на тази мрачна реалност някакви други имена. За да се опитаем да разберем какво представлява грехът, трябва най-напред да познаем дълбоката връзка на човека с Бога, защото извън това отношение „злото на греха не се разкрива в истинската си същност на отказ и противопоставяне на Бога, като продължава да тегне върху живота на човека и историята“.

457

1848

539

²⁵⁵ Вж. Еф. 1, 3-6; Рим. 8, 29.

²⁵⁶ CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 14: AAS 58 (1966) 1035.

²⁵⁷ CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 12: AAS 58 (1966) 1034.

²⁵⁸ SANCTUS AUGUSTINUS, *Confessiones* 7, 7, 11: CCL 27, 99 (PL 32, 739).

²⁵⁹ Вж. 1 Тим. 3, 16.

²⁶⁰ Вж. Рим. 5, 20.

²⁶¹ Вж. Лук. 11, 21-22; Ив. 16, 11; 1 Иоан. 3, 8.

387 Реалността на греха и по-специално на първородния грех не може да се осветли иначе освен в светлината на божественото Откровение. Без познанието, което то ни дава за Бога, не е възможно ясно да се познае грехът и ние се изкушаваме да го обясним единствено като недостатък на развитието, като психологическа слабост, като грешка, задължителна последица на неадекватната социална структура и т.н. Единствено с познаването на Божието намерение за човека можем да разберем, че грехът е злоупотреба със свободата, която Бог дава на личностите, създадени, за да Го обичат и да се обичат помежду си.

ПЪРВОРОДНИЯТ ГРЯХ – ЕДНА СЪЩНОСТНА ИСТИНА НА ВЯРАТА

388 С разгръщането на Откровението е осветлена също и реалността на греха. Макар че според историята на грехопадението, разказана в *Битие*, Божият Народ на Стария Завет се сблъска със страданието на човешката природа, той не успя да постигне последното значение на тази история, което се открива единствено в светлината на Смъртта и Възкресението на Исуса Христа²⁶². Трябва да познаваме Христа като извор на благодатта, за да познаем Адам като извор на греха. Духът Утешител, изпратен от възкръсналия Христос, идва, „за да изобличи света за грех“ (*Иоан.* 16, 8), откривайки Този, който е негов Изкупител.

389 Учението за първородния грех е, така да се каже, „обратната страна“ на Благовестието, че Исус е Спасител на всички хора, че всички имат нужда от спасение и че спасението е предложено на всички благодарение на Христа. Църквата, която има „ума на Христа“²⁶³, знае добре, че не може да достигне до откровението за първородния грех, без да се накърни тайната на Христос.

729 ПРОЧИТЪТ НА РАЗКАЗА ЗА ПАДЕНИЕТО

390 Разказът за падението (*Бит.* 3) използва образен език, но потвърждава едно първоначално събитие, един факт, който е станал в началото на човешката история²⁶⁴. Откровението дава уверението на вярата, че всяка човешка личност е белязана от първородния

²⁶² Вж. *Рим.* 5, 12-21.

грях, извършен от нашите първи родители²⁶⁵.

II. Падението на ангелите

391 Зад избора на непослушание на нашите родители има един прелъстителен глас, който се противопоставя на Бога²⁶⁶, поради завист ги прави да паднат в гибел²⁶⁷. Писанието и Преданието на Църквата виждат в това същество един паднал ангел, наричан Сатана или дявол²⁶⁸. Църквата учи, че първоначално този ангел, създаден от Бога, е бил добър. „Дяволът и останалите демони без съмнение са били създадени от Бога добри по природа, но те сами са станали зли.“²⁶⁹ 289

392 Писанието говори за *греха* на тези ангели²⁷⁰. Падението им се състои в свободния избор, тъй като те категорично и безвъзвратно *отхвърлят Бога* и Неговото Царство. Отражението на този бунт намираме в думите, които прелъстителят отправя към нашите прародители: „ще бъдете като богове“ (*Бит.* 3,5). Дяволът „открай време съгрешава“ (*Иоан.* 3, 8), той е „лъжец и баща на лъжата“ (*Иоан.* 8,44). 2538

393 Само *безвъзвратният* избор на ангелите, а не недостигът на безкрайното Божие милосърдие прави техния грях непростим. „У тях няма разкаяние след падението, както няма разкаяние за хората след смъртта.“²⁷¹

394 Писанието свидетелства за злокобното влияние на този, когото Исус нарече „открай време човекоубиец“ (*Иоан.* 8, 44) и който дори се опита да отклони Исуса от задачата, поверена Му от Оцеца²⁷². „Затова се и яви Син Божий, за да разруши делата на дявола“ (*1 Иоан.* 3,8). Като най-тежка последица на тези деяния е било лъжливото изкушение, което е подвело човека да не се подчини на Бога. 1850 2482

²⁶³ Вж. *1 Кор.* 2, 16.

²⁶⁴ Вж. CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 13; AAS 58 (1966) 1034-1035.

²⁶⁵ Вж. CONCILIUM TRIDENTINUM, Sess. 5^a, *Decretum de peccato originali*, canon 3; DS 1513; PIUS XII, Litt. enc. *Humani generis*: DS 3897; PAULUS VI, *Allocutio iis qui interfuerunt Coetui v. d. „Simposio“ a theologis doctisque viris habito de originali peccato* (11 iulii 1966): AAS 58 (1966) 649-655.

²⁶⁶ Вж. *Бит.* 3, 1-5.

²⁶⁷ Вж. *Прем.* 2, 24.

²⁶⁸ Вж. *Иоан.* 8, 44. *Откр.* 12, 9.

²⁶⁹ CONCILIUM LATERANENSE IV (anno 1215), Cap. 1, *De fide catholica*: DS 800.

²⁷⁰ Вж. *2 Петр.* 2, 4.

395 Могъществото на Сатаната обаче не е безкрайно. Той не е нищо
 1033-1037 друго освен създание, чиято мощ се дължи на факта, че е чист дух,
 но винаги остава само създание: той не може да попречи на из-
 1022 граждането на Царството Божие. Макар че Сатаната действа в света
 от омраза против Бога и Неговото царство в Исуса Христа и въпреки
 че неговото злодеяние причинява тежки вреди – от духовен характер
 538-540 и дори непряко от физически характер – за всеки човек и за обще-
 ството като цяло тази дейност е позволена от божественото Прови-
 550 дение, което със сила и благодост ръководи историята на човечеството
 2846-2849 и света. Божественото позволение на дяволската активност е голяма
 тайна, но „ние знаем, че на ония, които любят Бога и са призвани по
 309 Негова воля, всичко съдейства към добро“ (Рим. 8, 28).

III. Първородният грях

1673 ИЗПИТАНИЕТО НА СВОБОДАТА

412 396 Бог създаде човека по свой образ и го утвърди в своето прия-
 2850-2854 телство. Човек е духовно създание и може да живее в това прия-
 телство само като свободно се подчинява на Бога. Това изразява
 забраната, отправена към човека да не яде от дървото на познанието
 на доброто и злото, „защото в който ден вкусиш от него, бездруго
 ще умреш“ (Бит. 2, 17). „Дървото на познанието на доброто и злото“
 (Бит. 2, 17) показва символично непрестъпната граница, която човек
 като създание трябва свободно да признае и вярно да спазва. Човек
 зависи от Създателя, той е подчинен на законите на сътворението и
 на моралните норми, които регулират използването на свободата.

1730 ПЪРВИЯТ ГРЯХ НА ЧОВЕКА
 311

397 Изкусеният от дявола човек остави да угасне в сърцето му
 доверието към Неговия Създател²⁷³ и като злоупотреби със
 свободата си, *отказа* да се подчини на Бога. В това се състои първият
 грях на човека²⁷⁴. Всеки грях впоследствие ще бъде неподчинението
 към Бога и липсата на доверие в Неговата доброта.

²⁷¹ SANCTUS IOANNES DAMASCENUS, *Expositio fidei* 18 [*De fide orthodoxa* 2, 4]: PTS 12, 50 (PG 94, 877).

²⁷² Вж. *Мат.* 4, 1-11.

- 398 В този грях човекът е предпочел себе си пред Бога и с това е пренебрегнал Бога; той е избрал себе си пред Бога, против изискванията на собственото си положение на творение и оттам насетне против собственото си благо. Съставен в състояние на святост, човекът беше предопределен да бъде напълно „обожествен“ от Бога в светлината на Неговата слава. След изкушението на дявола той е пожелал да бъде като Бога²⁷⁵, но без Бога и преди Бога, а не следвайки Бога²⁷⁶. 301 1707, 2541
- 399 Писанието показва трагичните последици от това първо неподчинение. Адам и Ева губят мигновено благодатта на първоначалната святост²⁷⁷. Започват да се страхуват от Бога²⁷⁸, за Когото са добили лъжлив образ, образа Бог, ревнив към Своите привилегии²⁷⁹. 1850 215
- 400 Хармонията, която бе установена благодарение на първоначалната справедливост и в която те се намираха, бе нарушена, господството на духовните сили на душата над тялото бе сломена²⁸⁰, връзката между мъжа и жената бе подложена на напрежение²⁸¹; техните връзки отгук насетне биват белязани от страст и стремеж към господство²⁸². Хармонията със сътворението бе нарушена: видимото творение стана за човека чуждо и враждебно²⁸³. Заради човека творението бе подложено „на робството на тлението“²⁸⁴. И накрая, последицата, която бе ясно известна²⁸⁵ в случая на неподчинението, ще се сбъдне: човекът ще се обърне в праха, от който е бил направен²⁸⁶. Така смъртта влиза в историята на човечеството²⁸⁷. 2084 2113
- 401 След този първи грях едно истинско „нашествие“ от грехове изпълва света: братоубийството, извършено от Каин²⁸⁸; повсеместната поквара като последица на греха²⁸⁹; също и в историята на Израил грехът се появява често, особено като изневяра на Завета с Бога и като нарушение на Закона на Мойсей; дори след Изкуплението 1607 2514

²⁷³ Вж. *Бит.* 3, 1-11.

²⁷⁴ Вж. *Рим.* 5, 19.

²⁷⁵ Вж. *Бит.* 3, 5.

²⁷⁶ SANCTUS MAXIMUS CONFESSOR, *Ambiguorum liber*: PG 91, 1156.

²⁷⁷ Вж. *Рим.* 3, 23.

²⁷⁸ Вж. *Бит.* 3, 9-10.

²⁷⁹ Вж. *Бит.* 3, 5.

²⁸⁰ Вж. *Бит.* 3, 7.

²⁸¹ Вж. *Бит.* 3, 11-13.

на Христа между християните грехът се проявява в многобройни форми²⁹⁰. Писанието и Преданието на Църквата не престават да напомнят за наличието и всеобщото разпространение на греха в историята на човека:

602, 1008
1865, 2259

„Това, което божественото Откровение ни извести, съвпада със собствения ни опит. Защото, ако човек погледне вътре в сърцето си, ще открие, че е наклонен към зло и потънал в множество злини, които не могат да произлизат от неговия добър Създател. Като отказва често да признае Бога за свое начало, човек накърнява порядъка, който го насочва към неговата крайна цел, и в същото време нарушава цялостната хармония било по отношение на себе си, било по отношение на другите хора и на цялото творение.“²⁹¹

ПОСЛЕДИЦИТЕ ЗА ЧОВЕЧЕСТВОТО ОТ ГРЕХА НА АДАМ

1739

402 Всички хора са замесени в греха на Адам. Св. Павел го потвърждава: „Чрез непослушанието на един човек мнозина станаха грешни“ (*Рим.* 5,19); също така „чрез един човек грехът влезе в света, а чрез греха – смъртта, и по такъв начин смъртта премина във всички люде чрез един човек, в когото всички съгрешиха“ ... (*Рим.* 5, 12). На вездесъщието на греха и смъртта апостолите противопоставят вездесъщието на спасението в Христа: „Както чрез престъплението на едного дойде осъждане на всички човеци, тъй и чрез Правдата на Едного мнозина ще станат праведни“ (*Рим.* 5, 18).

403 Следвайки апостол Павел, Църквата винаги е учела, че безкрайното нещастие, което гнети хората, както и тяхната наклонност към злото и смъртта, не могат да бъдат разбрани без връзката им с прегрешението на Адам, предал ни на греха, от който ние се раждаме белязани и който е „смърт за душата“²⁹². Бидейки уверена в това, Църквата дава Кръщението за опрощаване на греховете дори

²⁸² Вж. *Бит.* 3, 16.

²⁸³ Вж. *Бит.* 3, 17. 19.

²⁸⁴ Вж. *Рим.* 8, 20.

²⁸⁵ Вж. *Бит.* 2, 17.

²⁸⁶ Вж. *Бит.* 3, 19.

²⁸⁷ Вж. *Рим.* 5, 12.

²⁸⁸ Вж. *Бит.* 4, 3-15.

²⁸⁹ Вж. *Бит.* 6, 5. 12; *Рим.* 1, 18-32.

²⁹⁰ Вж. *1 Кор.* 1-6; *Деян.* 2-3.

²⁹¹ CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966) 1035.

на малките деца, които още не са извършили личен грях²⁹³.

430, 605

404 По какъв начин грехът на Адам е станал грях на всички потомци? Целият човешки род е в Адам „като едно тяло на един човек“²⁹⁴. Поради тази „единност на човешкия род“ всички хора са въввлечени в греха на Адам, както всички хора са включени в правдата на Христа. Предаването на първородния грях обаче е тайна, която не можем да разберем напълно. От Откровението знаем, че Адам е получил светостта и първоначалната правда не само за себе си, а за цялата човешка природа: отстъпвайки на изкусителя, Адам и Ева извършват *личен* грях, но този грях засяга човешката природа, която те предават вече отпаднала²⁹⁵. Това е грях, който се предава и разпространява сред цялото човечество, което ще рече, че се предава човешката природа, лишена от първоначалната святост и правда. Ето защо първородният грях е наречен „грях“ по аналогичен начин: той е „придобит“, а не „извършен“ грях, състояние, а не действие.

2606

1250

360

405 Макар и присъщ на всеки човек²⁹⁶, първородният грях няма в нито един потомък на Адам характера на лична вина. Грехът е лишаването от първоначалните святост и правда, но човешката природа не е напълно покварена: тя е само наранена в своите собствени природни сили, подложена е на властта на невежеството, страданията и смъртта, наклонна е към грях (тази наклонност към злото е наречена „страст“). Като дава живот на Христовата благодат, Кръщението заличава първородния грях и възвръща човека към Бога, но последиците за природата, отслабена и склонна към злото, остават в човека и го призовават към духовна борба.

50

406 Учението на Църквата за предаването на първородния грях, оформено през V век най-вече под влияние на Августиновите разсъждения срещу пелагианството, е било доуточнено през XVI век в противопоставянето на протестантската Реформация. Пелагий поддържал, че човек може със силите на собствената си природа и свободна воля да води морален и добър живот, без да е необходима

²⁹² Вж. CONCILIUM TRIDENTINUM, Sess. 5^a, *Decretum de peccato originali*, canon 2: DS 1512.

²⁹³ Вж. CONCILIUM TRIDENTINUM, Sess. 5^a, *Decretum de peccato originali*, canon 4: DS 1514.

²⁹⁴ SANCTUS THOMAS AQUINAS, *Quaestiones disputatae de malo*, 4, 1, c.: Ed. Leon. 23, 105.

²⁹⁵ Вж. CONCILIUM TRIDENTINUM, Sess. 5^a, *Decretum de peccato originali*, canones 1-2: DS 1511-1512.

²⁹⁶ Вж. CONCILIUM TRIDENTINUM, Sess. 5^a, *Decretum de peccato originali*, canones 3: DS 1513.

- 2515 помощната благодат на Бога; така той свеждал влиянието на греха на Адам до лош пример. Обратно, първите протестантски реформатори поддържали, че човекът е покварен в основата си и свободата му е унищожена от греха на първородните; те отъждествявали унаследения от всеки човек първороден грях с наклонността към злото (страстта), която е непобедима. На събора в 529 г.²⁹⁷ и на събора в Тренто през 1546 г.²⁹⁸ Църквата специално се произнесе върху смисъла на първородния грях, даден в Откровението.

ЕДНА ТЕЖКА БИТКА...

407 Учението за първородния грях, свързано с учението за Изкуплението чрез Христос, дава ясен поглед за разграничаването на състоянието на човека и неговите действия в света. Чрез греха на нашите прародители дяволът е придобил известно господство върху човека, макар че човекът е останал свободен. Първородният грях гласка „към робство под властта на този, който притежава царството на смъртта, т.е. на дявола“²⁹⁹. Пренебрегването на факта, че човекът има накърнена природа, склонна към злото, води до тежки грешки в областта на възпитанието, политиката, социалната дейност и нравите³⁰⁰.

- 408 Последниците от първородния грях и от всички лични грехове на хората предават на света в неговата цялост един греховен облик, който може да бъде охарактеризиран с израза на св. Йоан „грех на света“ (*Йоан.* 1, 29). Чрез този израз се отбелязва и отрицателното влияние, което упражняват върху хората социалните условия на живот и структури, които са плод от греховете на света³⁰¹.

- 409 „Трагичното състояние на света, който „цял лежи в злото“ (*1Йоан.* 5, 19)³⁰², превръща живота на човека в упорита битка против силите на мрака, преминава през цялата история на хората; започнала още от началото, тя ще продължава, Господ ни го казва, до последния ден. Въвлечен в тази битка, човек трябва неуморно да се сражава, за да се придържа към доброто, и не без големи усилия, с помощта на Божията благодат, той успява да удържи своето вътрешно

²⁹⁷ CONCILIIUM ARAUSICANUM II, Canones 1-2: DS 371-372.

²⁹⁸ CONCILIIUM TRIDENTINUM, Sess. 5^a, *Decretum de peccato originali*: DS 1510-1516.

²⁹⁹ CONCILIIUM TRIDENTINUM, Sess. 5^a, *Decretum de peccato originali*, canon 1: DS 1511; cf. Heb 2, 14.

³⁰⁰ Вж. IOANNES PAULUS II, Litt. enc. *Centesimus annus*, 25: AAS 83 (1991) 823-824.

единство.³⁰³

IV. „Ти не го изостави във властта на смъртта“

1865

410 След падението човек не бе изоставен от Бога. Напротив, Бог го призовава³⁰⁴ и му известява по тайнствен начин за победата над злото и въздигането му от падението³⁰⁵. Този откъс от Битие е наречен „Протоевангелие“ и представлява първото известие за Месията Изкупител, известие за борбата между жената и змията и за крайната победа на един неин потомък.

2516

411 Християнското Предание вижда в този откъс известие за „новия Адам“³⁰⁶, който, „бидейки послушен дори до смъртта, и то смърт кръстна“ (Фил. 2, 8), преизобилно поправя непослушанието на Адам³⁰⁷. Впрочем много отци и учители на Църквата откриват в известната в „Протоевангелието“ жена майката на Христа, Мария, като „новата Ева“. Тя първа и по особен начин се възползва от победата над греха, извоювана от Христа: беше предпазена от всякакво петно на първородния грях³⁰⁸ и през целия си земен живот, благодарение на особената Божия благодат, не извърши никакъв грях³⁰⁹.

55, 705

1609, 2568

412 Но защо Бог не попречи на първия човек да съгреша? Св. Лъв I отговаря: „Неизказаното милосърдие на Христа ни даде блага, много по-добри от тези, които завистта на демона ни беше отнела.“³¹⁰ И св. Тома Аквински добавя: „Нищо не противоречи на това, че човешката природа и след греха е била предопределена за по-възвишена цел. Бог позволява да стават злини, за да извлечаме от тях по-голяма полза. Оттук и думите на св. Павел: „Дето се умножи грехът, благодатта се яви в голямо изобилие“ (Рим. 5, 20). И в благословията на Пасхалната свещ се казва: „О, щастлива вина, която заслужи един такъв и толкова велик Изкупител.“³¹¹

675

359, 615

491

³⁰¹ Вж. IOANNES PAULUS II, Adh. ap. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77 (1985) 213-217.

³⁰² Вж. *1 Петр.* 5, 8.

³⁰³ CONCILIIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 37: AAS 58 (1966) 1055.

³⁰⁴ Вж. *Бит.* 3, 9.

³⁰⁵ Вж. *Бит.* 3, 15.

¹⁰⁶ Вж. *1 Кор.* 15, 21-22. 45.

³⁰⁷ Вж. *Рим.* 5, 19-20.

³⁰⁸ Вж. PIUS IX, Bulla *Ineffabilis Deus*, D.S. 2803.

³⁰⁹ Вж. CONCILIIUM TRIDENTINUM, Sess. 6^a, *Decretum de iustificatione*, canon 23, D.S. 1573.

310, 395 **Накратко**

- 413 *„Бог не е създал смъртта и не се радва, кога гинат живите... ала по завист от дявола влезе в тоя свят смъртта“ (Прем. 1, 13; 2, 24).*
- 272
- 414 *Сатаната, или дяволът, и другите демони са паднали ангели, задето свободно са отказали да служат на Бога и на Неговото намерение. Техният избор против Бога е окончателен. Те се опитват да привлекат човека към техния бунт срещу Бога.*
- 1994
- 415 *„Създаден от Бога в състояние на святост, човекът, съблазнен от Лукавия още в началото на историята, злоупотреби със свободата си, като се изправи срещу Бога, искайки да достигне своята цел извън Бога.“³¹²*
- 416 *Чрез своя грях Адам, бидейки първият човек, загуби светостта и първоначалната правда, която беше получил от Бога не само за себе си, но и за всички човешки същества.*
- 417 *Адам и Ева предадоха на своето потомство човешката природа, накърнена от първородния грях, т.е. лишена от святост и първоначална правда. Това лишение е наречено „първороден грях“.*
- 418 *Вследствие на първородния грях човешката природа бе отслабена в своите сили, подложена на властта на невежеството, страданието и смъртта и склонена към греха (тази наклонност се нарича „страст“).*
- 419 *Следователно ние поддържаме заедно със Събора в Тренто, че първородният грях се предава с човешката природа „не поради подражание, а поради разпространение“ и че по този начин той е „присъщ на всеки“³¹³.*
- 420 *Победата над греха, извоювана от Христа, ни дава по-добри блага от тези, които грехът е отнел: „Дето се умножи грехът, благодатта се яви в голямо изобилие“ (Рим.*

³¹⁰ SANCTUS LEO MAGNUS, Sermo 73, 4: CCL 88A, 453 (PL 54, 151).

³¹¹ SANCTUS THOMAS AQUINAS, *Summa theologiae*, 3, q. 1, a. 3, ad 3: Ed. Leon. 11, 14; verba a sancto Thoma hic allata in Praeconio Paschali „Exsultet“ cantantur.

³¹² CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966) 1034-1035.

5, 20).

421 „Християните вярват, че този свят е основан и съществува, поддържан от любовта на Създателя; безспорно, той падна под робството на греха, но Христос, чрез Кръста и Възкресението, разкъса силата на Лукавия и го освободи...“³¹⁴

³¹³ PAULUS VI, *Sollemnis Professio fidei*, 16: AAS 60 (1968) 439.

³¹⁴ CONCILIUM VATICANUM II, Const. past. *Gaudium et spes*, 2: AAS 58 (1966) 1026.